

2289

సామెతలు

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్లుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 6

రాజమహేంద్రవరము 1-4-1983

సంచికలు 10, 11

—* ఈ సంచికలో *—

1) విశ్వనాథవారి 'కడిమిచెట్టు' ✓	పేజీ 1
2) కందుకూరి వీరేశలింగంగారు - వారి పాండితీ ప్రతిభ.	4
3) 'సమాధిలో స్వగతాలు' - సహృదయ స్వగతాలు.	7
4) పుంభావసరస్వతి - శ్రీ రాళ్లపల్లి.	10
5) నచన కవితా పితామహుని చమత్కృతి.	13
6) నీరాజనము. (పద్య)	15
7) మురళి. (పద్య)	16
8) ఉదయశ్రీ. (పద్య)	18
9) ముమ్మైన వార్తారతో ముఖముఖ. (పద్య)	18
10) వనదేవత. (పద్య)	19

రాబోవు సంచికలో జెల్లంకొండ రామారాయకవి, పుచ్చకాటికొండ హాస్యం, జానపద సాహిత్యం - ధర్మరాజు బాదం మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును

చందా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

విశ్వనాథవారి 'కడిమిచెట్టు'

- శ్రీమతి డా. చన్నాప్రగడ జయలక్ష్మి, ఏం. ఏ., పి.హెచ్. డి.

'క్రియాశీలి స్వర్ణే భవతి మహతాం నోపకరణే.'

మహాకవియైనవాడు తానుపట్టిన దెల్ల బంగారము చేయగలిగియుండును. అది మహాకావ్యమేకానిండు, నవలకానిండు, చిన్న కథకానిండు; దానిని రసఖండముగ రూపొందింపగలిగి యుండును.

మహాకవి విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి 'కడిమిచెట్టు' ఒక చిన్ననవల. అంతలో అది యొక రసఖండము. రసమనగా సాధారణముగా అందరు నమకొనునట్లు శృంగారమే కానక్కరలేదు. శృంగారపు వాసనయైన లేని ఈచిరునవల వీరరస ప్రధానము ఎడనెడ భయానక, భీభత్స, కరుణ, వాత్సల్య, హాస్యరసముల స్పర్శ మాత్రము కలదు.

ఇది విద్యాధులకొర వర్జితమైన రచన. కాని పెద్దలును చదివి యానందింపదగిన, ప్రయోజనముపొందదగిన, వచనకావ్యము. ఇది యొక చారిత్రకనవల.

చారిత్రకనవల యనగానేమి? చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన ఒక కున్ని వేళమును - ఒక రాజాయొక్కయో, రాజ్యముయొక్కయో అభ్యుదయమునో, పతనమునో - కేంద్ర బిందువుగ తీసికొని కవి ఎన్నో కాలానిశిత స్మృత్యుల నట్లుకొని పోవును. ఇది యొక యాదృశ్యకావ్యచరిత్ర కాదు. అట్లుని శాస్త్రము. అది విశ్వకవిత్వము.

బడిన పాత్రలందరును చారిత్రక వ్యక్తులు కాకపోవచ్చును. ఆయా సంఘటనలన్నియు యథార్థముగ జాగినవి కాకపోవచ్చును. 'అవి లౌకికముగ నబద్ధములు, ధార్మికముగా యథార్థములు. సర్వధర్మము రసమయము. రస మనగా హృదయగత సమార్థమధుద్రవ స్పందనము. ఆ స్పందనము కల్పించిన కవికంటె యథార్థవాది యెవరు?' అని విశ్వనాథ ఈనవలిక యందలి కుబ్జుడను కవినిగూర్చి పలికిరి.

అది యట్లుండ ఊహాకారియైన మహాకవి చిత్రించిన ఐతిహాసిక వాతావరణము యథార్థమైనదిగ నుండును. కథాకాలము వాటి దేశపు తీరులెన్నులు, ప్రజల ఆచార వ్యవహారములు, జీవనసరణులు, నాగర కతా సంస్కృతులు - వీనికి మహాకవి అద్దము పట్టును. అనగా చారిత్రకనవల వ్యక్తి చరిత్రకంటె ఎక్కువగా సామాజిక చరిత్ర.

అసలు చరిత్రయనగా నేమి? ఆయా రాజుల, మంత్రుల, రాజ్యముల అభ్యుత్థాన పతనములు, వానికి దారితీసిన యుద్ధములు, విప్లవములు, ఆందోళనలు, ఉద్యమములు, అనగా గతకాలపు రాజకీయములు. నేటిరాజకీయములే భవిష్యచ్చరిత్ర యగును. గతకాలపు రాజకీయములేయైన ఈ చరిత్రను తెలిసికొనుట వలన ప్రయోజన నేమి? చరిత్ర తరచు పునరావృత్త

మగు చుండును. వ్యక్తుల, దేశముల పేర్లు మారుచుండును. సన్నివేశముల బాహ్య స్వరూపము భిన్నముగా నుండును. కాని వాని వెనుకనుండు సామాన్యాల మైత్ర తత్త్వ మొకటే. పకుబలముకంటె ఆత్మ బలము మిన్నయైనది. సైనికశక్తి శక్తి కాదు; ప్రజాశక్తియే విజయమైన శక్తి. రాజులు, నియంతలు పకుబలముతో తాత్కాలికముగా ప్రజల నణచి యుండు వచ్చును. కాని ఉప్పొంగిన ప్రజాచైతన్యము ముందు వారు మట్టిలో కలిసి పోదురు. ప్రజోపకారులు అభ్యుదయ ముండెదరు. ప్రజాకంటకులు నశింతురు. ఇదే చరిత్ర నేర్పడి నీతి.

ప్రజాచైతన్యమునకు ఒకవ్యక్తి కేంద్ర బిందువుగ నేర్పడును. అవ్యక్తి రాజే కానక్కరలేదు. రాజ్యనిర్వాసితుడు కావచ్చును. చెరసాలలో పుట్టిన, రాజ్యావృత్త లేని గొల్లపిల్లవాడు కావచ్చును. ఒక నట్టువకాదు కావచ్చును. ప్రజావిజయము అతని విజయముగా భావించును. కవులు వాని యతోగానము చేయుదురు. ప్రజలు వానిని భగవదవతార ముండురు.

యదా యదా హి ధర్మస్య
గ్లాని గృవతి భారత
అభ్యుత్థాన మధర్మస్య
తదాత్మానం సృజామ్యహమ్.

ఇది విశ్వకర్మయొక విరాట్పురుషుని ప్రకటన.

సాధారణముగా ప్రజలు కాంతి కాములై యుందురు. వారు ప్రభుత్వము పట్లను, రాజ్యాంగము పట్లను, కాసన వ్యవస్థపట్లను గౌరవవిధేయ భావములే కలిగియుందురు. కాని తమకు అన్యాయ జరుగకుండ అరికట్టుటకును, జరిగిన అన్యాయములకు పరిహారమార్గము నన్వేషించుటకును, ప్రభుత్వవ్యవస్థ ఎప్పుడు తానుకొనదో, అప్పుడేవారు విద్రోహ చర్యలకు తానుకొందురు. మరియు ప్రభుత్వ వ్యవస్థ సుసంఘటిత మైనది. ప్రజలలో అసంఘటితులు. అందుచే ప్రభుత్వవ్యవస్థ పాల్పడు కసాయి చర్యలకు ప్రజలు బహుకాలము మూగగొట్టెల ముండలవలె తలయొగ్గి యుందురు. కాని నిపురుగప్పిన నిప్పువలె ఆసుంతున్న అంతర్జాతీయము చేయుచునే యుండును. యోగ్యుడగు నాయకుడు లభించినంత నే అగ్నికి గాలి తోడయినట్లగును. ఒక్క మృడి బద్దమని ప్రజ్వరిల్లిన ప్రజాకోపాగ్నికి ప్రజాకంటకులు ఇంధన మగుదురు.

మరియొక విషయము. సాధారణముగ సర్వాధికారులైన ప్రభువులు అంతగా అవినీతిపరులు కాకపోవచ్చును. కాని వారి నాక్రయించు కొనిన అధికారులు, ఉద్యోగలు అవినీతి పరులుగా నుందురు. వీరి నదువులో నుంచవలసిన సర్వాధికారికి వీరి తన బల మనిపించును. అందుచే వారి దుష్కార్యములను చూచియు చూడనట్లు ప్రవర్తించును. అది వీరికి మరింత ధైర్యము నొసంగును. వీరు విచ్చల విడి చెలరేగుదురు. రాజ్యాంగ రథపు కల్లెపు త్రాళ్ళను ఈనయనంచకుల చేతి కప్పగించిన మూలవిరాట్టు తనను కట్ట త్రాళ్ళు తానే తెచ్చుకొన్నవాడగును. 'సహేంద్రతక్షకాయస్యాహ' యని తన అధికారి వర్ణముతోపాటు తానును కాల

గర్భమున కలసిపోవును. కర్త, కారయిత, ప్రేరకులతోపాటు ఆనుమోదకుడు కూడ ఫలభాగి కాక తప్పను.

విశ్వనాథవారి 'కడిమి చెట్టు' ఈచారి త్రక సత్యములను నిర్వృద్ధ్యముగ నిరూపించుచున్నది.

కన్నడదేశమందలి బనవాసి రాజధానిగ కన్నడాంధ్రముల కూడలియైన కాతవాహన రాష్ట్రమును అనగా నేటి కుంగ భద్రాపరీవాహప్రదేశమును క్రీ.శ. నాల్గవ శతాబ్దమునుండి నాల్గు శతాబ్దములు కాదంబులను బ్రాహ్మణ వంశమువారు పాలించిరి. ఆ వంశస్థాపకుడు మయూర శర్మ. ఇది చరిత్ర.

అది ఆంధ్రదేశమున ఇక్ష్వాకులప్రాబల్య మంతరించుచున్న కాలము. సాలంకాయ నులు, బృహత్పలాయనులు, ఆనందులు, పైకి వచ్చుచున్న కాలము. దక్షిణమున పల్లవులు మహాచ్యుత్తిమియందున్న కాలము. 'ఈపాలారెంతచే జెక్కించుకొన్నవో, గుండ్రయ్య సముద్రగుప్తు డడలివచ్చిన త్రోవను బట్టిపోయిన కాలము.

కాతవాహన రాష్ట్రము నాక్రమించు కొనిన పల్లవ చక్రవర్తి శివస్కందవర్మ ఏలుబడి నుండి ప్రజలు తమస్వాతంత్ర్యమును తిగి గెలుమకొనిన కథ ఇది. ఈ స్వాంత్ర్యయుద్ధమున అగ్రేసగుడై నిలిచిన వాడు మయూరుడు. ఇతడు మొదట విప్లవకారుడై, తరువాత సామంతుడై, చివరకు స్వతంత్రుడైన చరిత్రయే 'కడిమి చెట్టు.'

శివస్కందవర్మ మంచిరాజు. అనగా మేల్తని రాజు. అతని మేల్తదనముచాటున తన దురుసుతనమునకు పేరుమోసిన నర రూప రాక్షసుడు భల్లాతవర్మ యను దళ వాయి. అతడు చేసిన దోపిడీలు, గృహ దహనములు, హత్యలు, మానభంగములు ఇన్ని యన్ని కాదు. అతని దౌష్ట్యమునకు బలియైన వారిలో మయూరుని మటుంబ

మొకటి. అప్పటికి మయూరునికి ఎనిమిది వేలగుండు. తలదండ్రులను ఏకకాలమున కోలుపోయిన ఈ అసాధ బ్రాహ్మణతర బాలుని చేదదీసి, స్వయంప్రాప్తుడైన పుత్రునిగా భావించి, పెంచి పెద్దచేసిన వాడు రామశర్మ యను బ్రాహ్మణుడు. ఇతని కొరకై అతడు తన బ్రాహ్మణత్వమునే బలిపెట్టెను. కలపు వెలికి లోనయ్యెను. రామశర్మ మయూరుని తండ్రికి ఆశ్రీతుడు, రామశర్మ చేసిన ఈ సాహసమునకు, త్యాగమునకు కారణము అతండ్రి కొడుకులయెడ నాతనికిఁ గల కృతజ్ఞతా భావము, కరుణా వాస్పల్యములు.

తన కుటుంబమును నాశనము గావించిన కిరాతునిపై పగ తీర్చుకొన వలె నని బాలుడగు మయూరుడు తీవ్రముగా తలపోయుచుండెను. పండేండ్ల తరువాత నాతడు భల్లాతవర్మను తిరిగి చూచెను. గుర్తించెను. అతనిపై చక్రవర్తి యెదుట అభియోగము లేవలె నని ప్రయత్నించెను. కాని ఒకపేదబాలుడు రాజానుగ్రహ పాత్రుడైన ఒక ఉన్నతాధికారి మీద అభియోగము లేగలుగుట సాధ్యమా? రాజోద్యోగుల లండరు నొకటి. వారు పరస్పర రక్షకులుగా నుందురు. మయూరునికి రాజదర్శనమే దుర్లభ మయ్యెను.

రాజానెడ మయూరునికి భక్తియే కలదు. రాజదర్శనమును సంపాదించుటకే అతడు విప్లవకారు డయ్యెను. అతడు దుర్గములను జయించెను. కాతవాహన రాష్ట్రమందలి గ్రామముల నన్నింటిని దుర్గములుగ మార్చెను. అతాలవృద్ధము, స్త్రీ పురుషుల నందరను ప్రజాతాస్వ్యముగ చేసెను. రాజదర్శనాపేక్షయైన తన మొగముపై కొరడాతో కొట్టిక సేనానిని యుద్ధములో జయించి బంధిని చేసెను. తన సౌజన్యముతో అతని మనస్సును జయించెను. చివరకు భల్లాతవర్మనే రాజు తనపైకి పంపునట్లు చేసెను. భల్లాత

కొన్ని వాక్యములు నాటికి నేటికి మనన
ధారణ, చింతన యోగ్యములుగా మన్నవి.
కొన్ని కోట్ల సంవత్సరములుగా నీదేశ
మున్నది. చరిత్రకుఁగొన్ని వేలుకూడ
దెలియవు. కొన్ని వందలు తెలియును...'
'న్యాయము పాలించనిచో న్యాయము
పాలింతుమన్న వేషము వేయుట యెందు
లకు? న్యాయపుఁ జట్టములు, పరిషత్తులు
మొదలైన కితవవేషము లెందుకు?'...
'న్యాయ మనగా ధర్మమనఁగా నెఱుఁగని
రాజు కొలువు చేయుటకు సిగ్గుపడవలసి
నది బదు లాహా సంతోషించుచున్నాను'
'భగవంతుని శిక్షపద్ధతి చాలనిచిత్ర
మైనది...' 'రాజులుచేయు నన్యాయ
ములు తదధికారులద్వారా జరుగును. ఆ
యధికారులు రా జాదేశించిన యన్యాయ
మునకుఁ బదిరెట్లు జరుపుదు.' న్యాయ

కందుకూరి వీరేశలింగంగారు వారి పాండితి ప్రతిభ

- శ్రీ * * *

శ్రీ కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు గారు యోజన కాళాసంయుతమైన వట వృక్షమువంటివారు. ఆంధ్రదేశమున ఆధునిక చరిత్రమునందు వారిస్థానము విశిష్టమైనది. పాండిత్య చైతన్యమునకును, సారస్వత వైవిధ్యమునకును పంతులుగారు తమ కాలమునందు గావించిన గొప్ప కృషియే మూలాధారము. వారితోనే ఆధునిక యుగము ప్రారంభమయ్యెనని చెప్పవచ్చును. పంతులుగారు తమ స్వీయ చరిత్రమునందు తెలుగున తామే తొలి నాటకమును రచించితి మనియు తామే తొలి ప్రహసనమును వెలయించితి మనియు, తొట్టతొలుత కవులచరిత్రమునకు కడంగిలిమనియు, ప్రథమముగ కాస్త్రీయ గ్రంథముల నిబంధించితి మనియు వ్రాసియున్నారు. వారికి పూర్వమే ఆయాసాహిత్య ప్రక్రియలు తెలుగున వెలయుటకు శ్రీకారము చుట్టిన మహనీయులు కొందరున్నను నక్క పాహిత్య ప్రక్రియల కన్నిటికిని స్థితిని

ప్రాచుర్యమును కల్పించినవారు పంతులు గారే! వారిపాండితిప్రతిభను స్థావరపులాక శ్వాయముగ పరిశీలించుట ప్రస్తుత వ్యాసా దేశము.

పంతులుగారు సంప్రదాయ బద్ధమైన కావ్యములను రచించిరి. ప్రకృతి కాస్త్రమును వెలయించిరి. పత్రికలు నిర్వహించిరి. చరిత్రములు గ్రథించిరి. వారు సాహిత్యోపాసకులు. పంచొమ్మిది యిరువది సంవత్సరముల వయస్సున ఆయన తొలి రచనలకు శ్రీకారము చుట్టిరి. (1818 సం॥) కవిత్వము వ్రాయుట ఆరంభింప గానే గోపాలస్వామి మీద నొకటియు, మార్కండేయ స్వామి మీద నొకటియు కందపత్యశతకములను రచించిరి. 'శ్రీరాజమహేంద్రవరపురగోపాలా', మార్కండేయా! అను మకుటములతో రచన గావించిరి. పంతులుగారు తమ సాహిత్య సృష్టిని శతకములతో ప్రారంభించిరి.

ఇందు పంతులు గారు కన్నయగారి నలో పాఖ్యానమును విశేషించి యనుకరించిరి. కొన్ని పట్టుల శ్రీనాథుని నైషధమును కూడ ననుసరించి యున్నారు. పంతులు గారు కూర్చిన అచ్చతెనుగు పదములు భాష మీద వారికి గల యధికారమును ప్రకృటుము చేయుచున్నవి. పంతులుగారాంధ్రమున గొప్పపండితులను విషయము వారి పద్యకావ్యములు నిరూపింపగలవు. వీరు శుద్ధాంధ్రము నందు తమ ప్రతిజ్ఞా పాఠనము నవీధారావత్రముగ నిర్వహించి స్తుతిపాత్రులైరి. దమయంతి యనునామము నీ విధముగ కూర్చినారు.

ఒనరగ నేడు నాల్గుల యొక్క టగుచు దనరు తెలుగచ్చ రానను దయలసందు గూడిన దయంతి యన జెల్లు కూతునోర్తు దనరు కొడుకుల నిద్దగ గనియె నతడు.

ఇట్లు చమత్కార ముట్టిపడునట్లుగ పంతులుగారు పద్యరచన గావించిరి. ప్రాచీనకవి సంప్రదాయాను సారముగ ఆశ్వాసాదిని, ఆర్వాసాంతిమున కృతి పతి ప్రశంసగావించి యున్నారు.

ఆశ్వాసాదిని-

'సిరియెడగల దొర జేజే
దొరయు నెలతనోరనుండుదొర జేజే తె
ల్లరు గొలుచురేడ త్రాచున
సరులు గలుగుజక్కుల దొరసంగడికాడా'

ఆశ్వాసాంతమున-

కలంగితోడి రక్కసిండు
కాలికొద్ది దూటగా
జెలంగుచుం దిగంచు కత్తి
చేతఁ దక్కు లీనఁగాఁ
గొలందిలేని కిన్నతోడ
గ్రుడ్డు తెర్రజేసి యా
తొలంగు మాత్రి సాకురేని
ద్రుంచునట్టి రాక్షసా

(3 వ శేష తరువాయి)

మైన శిక్ష వ్యాయముగాఁ దీసికొన్నచో శిక్షకొద్దిగాఁ బోవును. ఎలయించినచో బానికి వడ్డీ పెరుగును...' 'ఇంత స్వాతంత్ర్య దీక్షా పరమైన దేశమును చక్రవర్తి నిలుపుకొన లేడు.

ఈనవలికను విశ్వనాథవారు అప్ప యే ఆంధ్రరాష్ట్ర ముఖ్యమంత్రిగనున్న ఆంధ్రదేశసరిప్రకాశంపంతులుగారి కంకితమునగిరి. ఆ స్వాతంత్ర్య సమరయోధున కి స్వాతంత్ర్య సమరగాథ సంకీర్తమొసంగుట సముచితముగా నున్నది.

అంతకు ముందేవారు త్రొక్కని క్రొత్తపుంతత్రొక్క, విలక్షణముగ కావ్యమును వెలయించియునను కుతూహలముతో పంతులుగారు మూడు విధములైన కవిత నయముల నొక్క గ్రంథముననే నిర్వహించుచు, శుద్ధాంధ్ర నిరోధ్య నిర్వచన నైషధ మను పేరున నలచరిత్రమును రచించిరి. (1870 సం॥ ప్రాంతమున) ఇట్టి నియమత్రయముతో కావ్యమును రచించిన వారిలో పంతులు గారే ప్రథములని చెప్పవచ్చును. వీరి ప్రప్రథమకావ్య మిదియే. మూడవ కావ్యములుక ఈగ్రంథమును పూర్తిచేసిరి.

ఇందు పంతులుగారి పాంశ్చత్రికము వెల్లడియగుచున్నది. త్రికూలమును తిగందు కత్తియనియు, గజానుయని హత్తిసోప రేదనియు వర్ణించుట పంతులుగారికి అచ్చతెనుగున గల యధికారమును, అభిమానమును నూచించుచున్నది.

కుద్ధాంధ్రకావ్యమును రచించిన కాలముననే పంతులుగారు మిత్రప్రబంధమును రచింపవలె నని పూని అర్జునుడు చిత్రాంగదను పరిణామమాడిన కథను గ్రహించి రసీకజనరంజనమును పేర మిత్రకావ్యమును రచించిరి. పంతులుగారు చిత్రగర్భబంధ కవిత్వములను రచించిరి. కుద్ధాంధ్ర నిఘోష్ట్ర నిర్వచన నైషధమును ఆసాంతము చిత్రకవిత్వమున చెప్పినారు. రసీకజన రంజనమున గర్భకవిత్వమును కూడ ప్రవేశపెట్టినారు. రసీక జనరంజన రచన యందు పంతులు గారిని విజయవిలాసము కూడ ఆకర్షించినది.

ఈ కావ్యముల తదుపరి పంతులుగారి కావ్యములలో పేర్కొనదగినది అభాగ్యోపాఖ్యానము. హేళనా పూర్వకమైన సంఘసంస్కారదృష్టి అభాగ్యోపాఖ్యాన రచనముతోనే పంతులుగారియందు మొదలైన దని చెప్పవచ్చును. అధిక్షేప మార్గమున పంతులుగారు రచించినవానిలో అభాగ్యోపాఖ్యానమే ముదటిది. దీనిని వీరు హాస్య ప్రబంధ మనిరి దీనిని తెనుగు సాహిత్యమునందు వెలసిన తొలి వికట కావ్య మనవచ్చును.

అభాగ్యు డేలు వ్యాఘ్రపట్టణ మిట్లు వర్ణింపబడెను.

‘ఆపురము లచ్చియప్పక
గాపురము జగంబులందు గల్గుపురములలో
కాపురము పాపసమితికి
కాపురము మహాపురముల దానవరతికిన్’

ఇదిపురవర్ణనము.

అభాగ్యుని రూపలావణ్యవిశేషములు.

‘అతనికి బొట్టకొసినను
నక్షర మొక్కటి లేదు కాగడన్
వెలికిన తెల్విలేదు, దయ వీ
సమునుం గలనైన లేదు ప్రా
న్నతనయ విద్యలేదు పడు
నాల్గుపుటంబులు పెట్టి కార్చినన్
జతుగళ వాత పెట్టినను
సత్యము జిహ్వకురా దొకప్పుడున్’

అతిదు కొలువున్న చందము.

ఒక దిక్కునను గుక్కొక గుక్కగా
నొకచేంత బలుదొంత లొలిపి యార్వ
నొక మూలఖర జాల మురులీలనొండ్రెంప
నొకచోట గుడిసేటి యువతు లడర
నొక దండ ముదిముండ లొకదండుగా
నూడ

నొక వంక బలువంక లొదిగియుండ
నొక పొంతిగడముంత లొక దొంతరగ
నుండ

నొక శ్రేవమధుసేవ లొనరజేయ
బెంటపోగులుఁ జీపుక్కుఁ బేడకుప్ప
లలుకు గుడ్డలుఁ గోడి యొకలునుఁదనర
డంబుమీరిన కునకాసనంబునందు
గొలువులోఁ జచ్చి నట్టులఁ గూరుచుండె’

ఈవర్ణనము ప్రబంధములలో మహారాజా పేరొలగించిన నుండు వర్ణనమును వికటము చేయుచున్నది. ఇది నూట పదహారు పద్యములుగల యేకాశ్వాస హాస్య ప్రబంధము.

పంతులుగారు 1872 సం॥ర ప్రాంతమున కుద్ధాంధ్రోత్తర రామాయణమును రచించుటకు పూనుకొనిరి. కానిపూర్తి చేయలేదు. 1878 సం॥ నందు కుద్ధాంధ్ర

భారత సంగ్రహ మను పేరిట నచ్చతెనుగు భారతమును రచించిరి.

1875 సం॥ నందు బంధ, గర్భ, చిత్ర కవిత్వములచే నొప్పుచు నర్థసారస్వమును లాఘవపరచుచు సరస్వతీ శారవమీలాప మను పేరిట పద్యాత్మకమతీ ప్రవాసన మును రచించిరి.

శారదుడు తనతల్లి యైన సరస్వతి దీనస్థితిని చూచి యానవాలు పట్టలేక కారణమడుగగా సరస్వతి దేవి తన దురవస్థను చెప్పుకొనుట యిందలి వస్తువు - ఇది ఉత్తర ప్రత్తర రూపకమైన సంవాద కావ్యము - నొల్లటి కవులు రమణీయౌ క్తులచేత అర్థగుణ సారస్వమును కల్పించుచు సహజ సౌందర్యము పెంపొందించుచు కించి దలంకారములతో చేస్తూ చమత్కార భాగ్యము హెచ్చించుచు తన్నుకాపాడిరని, ఇప్పటి కవులు రసము నెట్టి, అలంకరణ కైతవముతో మేనువట్టి ప్రాణము తీయుచున్నారనియు సరస్వతి శారదునితో మొరపెట్టుకొనును.

‘తెలియదు సుమ్మిప్పుడు నా
పలుకుల యర్థంబు నాక భావము లేమిన్
వెలసాములుగా కివి సం
కలలయి కడు నాదు మేనికన్ వెత
నించున్’.

దయమాలి తుదముట్ట తలకట్లు నిగిడించి
ధీరుడై నన్ను కాధించునొకడు
పాదంబులోపల పాదంబు లిమిడించి

వీరుడై నన్ను నొప్పించు నొకడు
ప్రాసంబుపై పెక్కుప్రాసంబు లడరించి
పోటుబంటయి నన్ను పొడుచు నొకడు
బెండు పల్కులుగూర్చి నిండైన నగలంచు
దిట్టయై చెవులు వేధించునొకడు

భద్రచక్రపాదీకాపాదాల్ గానిపించి
వర్ణముల్ మార్చి నను చిహ్నుల పరచునొకడు
మనుకులాడ రెల్ల విరిచి ప్రాణములు తీయ
ఒడలి పసలేక కుష్కించుచున్నదాన'

ఈపద్యములలో శ్లేషచమత్కారము
తో ఆంధ్రభారతికి పట్టిన గ్రహణస్థితిని
పంతులుగారు గ్రహించిరి.

పంతులుగారు బాలబాలికల కొరకై
వాచకములను గూడ రచించిరి. ఇది వారి
విశిష్టత - చిన్నతరగతుల పిల్లలకై నీతి
దీపిక, స్త్రీ నీతిదీపిక మొదలగుగ్రంథము
లను రచించిరి.

పంతులుగారు ఆంగ్లభాషలోని పద్య
కావ్యములను తెలుగున ననువదించుటకు
బూనుకొని 'జాన్ గిల్పిన్' అను పద్య
కావ్యమును రచించిరి. పంతులుగారి కావ్య
మునందు విగ్గ (Wig) నకు కృతకశిఖ,
కబ్బిజాట్టు, మాయజాట్టు అను పదములను
సమోన్వితములుగా ప్రయోగించిరి.

పంతులుగారు వెలయించిన రెండవ
యాంగ్ల పద్యకావ్యము పథికవిలాసము -
ఈ పథికవిలాసము 'అలివర్ గోల్డ్ స్మిత్
రచించిన 'ది ట్రాకలర్' అను కావ్యమున
కనువాదము - 'జాన్ గిల్పిన్' ను అసాం
తమును తేటకీతియందే వారు వ్రాసిరి. పథ
కవిలాసమున వివిధవృత్తములను రచించిరి.

పంతులుగారు కావ్య తత్త్వమును
బాగుగ గుర్తెరిగిన ప్రాజ్ఞులు. మహాకావ్య
తత్వకాసామర్థ్యము వీరికి పుష్కలముగా
గలదు. వీరి శైలియందు మారు మూల
పదములు కాని, కల్పితపదములు కాని,
కవితపదములు కాని కానరావు. వచన

గచనా విచారదర్శమునకు వీరికి గద్య
తిక్కనయను బిరుదెట్లు తగియున్నదో
పద్యకావ్య నిర్మాణాతుర్యమునకు గాను
శ్రీ కావీలాల వాసుదేవకాస్త్రిగారిచే
నొసగబడిన యభినవ తిక్కన యను బిరు
దముగూడ నల్లటే తగియున్నది.

పంతులుగారు లక్షణ గ్రంథములుగ
సంగ్రహ వ్యాకరణము, కావ్య సంగ్ర
హము, అలంకారసంగ్రహము అను గ్రంథ
ములను రచించిరి. 'ఛందోలంకారములు,
గద్య పద్య కావ్య విషయములు, పారి
భాషిక పదములతో కూడిన యనుబంధము
వాచకసాధకములైన సంజ్ఞలను సంగ్రహ
వ్యాకరణము కలిగి బాలురకు మహాప
కారియైన దని వాసుదేవ కాస్త్రిగారు
ప్రశంసించిరి.

కావ్య సంగ్రహమునందు కావ్యదోష
ములు, కావ్యగణములు, భావములు,
వృత్తులు, పాదములు, శయ్య, అలంకా
రము మొదలగు సర్వలక్షణములను వివరిం
చిరి. కావ్య సంగ్రహమునందు సంతేపించి
చెప్పిన యలంకార లక్షణములను అలం
కార సంగ్రహమునందు విస్తరించి చెప్పిరి.
ఇందు నూటఒక్క అలంకారములు (101)
చెప్పబడినవి.

పంతులుగారు కాస్త్రియ గ్రంథము
ను గాతర్క సంగ్రహమును తెలిగించిరి.
ఋగ్వేదమునకు తాత్పర్యమును ప్రచురిం
చిరి. ప్రకృతి కాస్త్ర విషయకములైన
యానేక గ్రంథములను రచించిరి. శరీర
కాస్త్ర, సంగ్రహము, శ్లోకాస్త్ర, సంగ్ర
హము, జంతుస్వభావ చరిత్రము మున్నగు
ననేక విశిష్ట గ్రంథములను రచించిరి.

పంతులుగారు వాటక కర్తగ, ప్రహ
సనకర్తగ గూడ ప్రసిద్ధిగాంచిరి. వారి
రచనలను వివరింప బూనుట సముద్రము
నకు ఆవలిగట్టును గాంచుట కంటికి.

పంతులుగారు బహుగ్రంథకర్త. మహా
పరిశోధకులు - మహావ్యక్తి. యుగశ్రుతి
యు, ఆంధ్ర సాహిత్యమును గుసరివ
న్నము గావించిన సరస్వతీ స్వయాపులు -
పనీవారి హృదయములు మొదలు పండి
తుల హృదయముల వరకు రంజింప జేయ
గల్గిన వీరి పాండితీ ప్రతిభ అనన్యము.
అఖండము. అపారము.

ఒకయెడ స్త్రీ పునరుద్వాహనమును
గూర్చి

వాదించు పండిత వరుల తోడ
సరగనింకొక దెస సంఘసంస్కరణచే
జేలగుసభ నుపన్యసించుచుండు
బరగ వేంక దేవ బ్రతికా ప్రకటన
భారంబును వహించు ప్రజ్ఞామీర
రహినొక్కతరి గ్రంథరచనా విశేషంబు
నను దొప్ప జనుల గుర్నయమురెల్ల
నొకనిమిషమైన విక్రాంతి నొండవండ
బరహితార్థంబు కొరకునై పొలుపడుచు
గాలమెంతయో విలువ గాగడుపు నహహ
ఘనుడు వీరేశలింగాభ్యు కవిపయిండు'

అను ప్రశంస పంతులుగారి యెడల
సార్థకము.

“సమాదిలో స్వగతాలు” - సహృదయ స్వాగతాలు

- శ్రీ డా. ఆచార్య భావన్, ఎం.ఎ., పి.హెచ్.డి.

కోసనీకులో ఆధునిక భావాలకు అభ్యుదయ కననానికి అలంబనంగా నిలిచిన సాహితీ మిత్రులు శ్రీమార్గశీర్ష, డా. వా. కాశ్మీగార్లు కవితా తపస్సు మాధిలోంచి మనకు వినిపించిన తమస్వగతాలు సురసహృదయుల్ని, సాహితీ ప్రియుల్ని రసావిష్టుల్ని చేస్తున్నాయి. ఆ స్వగతాలను సమాలోచన చేయటం మిత్రధర్మమని భావిస్తూ, ఈ సమాక్షిని పాఠకులముం దుంచుతున్నాను.

ఈ గ్రంథంలో ఇద్దరు కవులూ విడి విడిగా రాసిన కవితలు సంకలనం చేయబడ్డాయి. వీరు ఆమలాపురం - ఎస్. కె. బి. ఆర్. వి. ఎస్. సూర్యనారాయణ రాజుగారికి ఈ కవితాకదంబాన్ని సమర్పించి, కృతజ్ఞతలు తెలుపుకున్నారు. ఈ గ్రంథం వెలుగులోనికి రావటానికి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీవారి ఆర్థిక సహాయం లభించటం కవుల అదృష్టం.

ఇందులోని చాలాకవితలు ఇంతకు ముందే ఆంధ్రప్రభ, ఆంధ్రపత్రిక, భారతి, బాగ్యతి, సాధన, విపంచి మొదలైన పత్రికలలో ప్రచురించబడి ప్రచారాన్ని పొందాయి. ఈ కవితలపై ఆరుద్ర, అమరేంద్ర, సి. కా. రె. గార్లు తమ అమూల్యాభిప్రాయాలను, ఆశీస్సులను అందించారు.

‘ప్రతిభావంతులైన యువకవులు మెచ్చుకో తగ్గ రచనలు చేసి, వాటిని పుస్తక రూపంలో తెస్తున్నప్పుడు, వెన్నుతట్టి మన్ననచేసి, లోకానికి పరిచయం చేయడం సహృదయుల విధుక్తధర్మం.’ అన్న ఆరుద్రగారి ఆత్మవాక్యం నిజంగా సహృదయ విమర్శకు లంకరకి శిరోభాగం.

‘రెప్పవాలుతున్నా రేపటికోసం ఎదురుచూసే కవి.’ అని మార్గశీర్ష గారికి; మిసీ కవితల రచనలలో నేర్పరియైన డా. వా. కాశ్మీ ప్రస్ఫుటత్వంగల కవి.’ అని డా. వా. కాశ్మీగారికి, యోగ్యతా పత్రాల నిచ్చిన ఆరుద్రగారు ‘ఇద్దరిలో ప్రతిభ ఉంది. ప్రాణిస్తు ఉంది. సామాజిక స్పృహ ఉంది. కవిత్వం అంటే ఏమిటో తెలుసు నన్న శిల్పం ఉంది.’ అని సంతృప్తిని వెల్లిబుచ్చి, తమ కుభాకాంక్షలను అందించారు.

స్వగతాలు చదివి సి. నా. రె. గారు కవితాపూర్వక మైన ప్రశంసను ప్రసాదించారు. తమ సహజచమత్కార ప్రియత్వంతో ‘మార్గాన్ని శీర్షంగా ధరించిన కవి’ అని మార్గశీర్ష గారికి ఓమంచితాభీను నిచ్చారు. అంతేకాదు. మార్గశీర్ష గారి వేదనవుంది. విసురూ వుంసి. మెత్తదనమూ వుంది. కత్తితనమూ వుంది. కొండంత భావాన్ని కుదించి చెప్పే అద్దం గుణమూ వుంది. అప్పుడప్పు డీ గుణాలన్నిటినీ ఆక్రమించుకు పోయే రటారిక్ - అంటే వక్రత్వం - అంటే ఉపన్యాసం - విజృంభణావుంది.’ అని ప్రశంసారాన్ని కురిపించారు. డా. వా. కాశ్మీగారి సుశ్రావ్య ఇమేజరీలను, నిర్వచనాలను వుదాహరిస్తూ అభినందించారు.

అమరేంద్రగారు ఆంగ్లంలో తమ కుభాకాంక్షల్ని, అభినందనల్ని తెలిపారు. ఈ తెలుగుకవితా సంపుటికి వారు కూడా తెలుసుకోనే రాస్తే బాగుండేదేమో! ఏమైనప్పటికీ ముత్తంమీద ప్రముఖుల ప్రశంసల్ని పొందిన ఈ కవితాసంపుటి కూడా కవితారంగంలో ప్రముఖస్థానాన్ని పొందగల తని భావించటం సమంజసం.

‘శ్రావ్య వెలుగు’ అనే కవితలో మార్గశీర్ష గారు తమ కవిత్వం గొంగళిపురుగు లాంటి దని, వున్నట్టుండి లేచి ‘శోక’ సింగారించుకుని గుండెపువ్వుకీ గుండె పువ్వుకీ పరిమళాన్ని పంచుతూనే వుంటుందని, కంటికి కంటికి శ్రావ్య వెలుగు పులుముతూనే వుంటుందని, సుశ్రావ్య ఆలోచనా ధోరణిని వెల్లిబుచ్చారు. ‘భావి భారత ప్రహ్లాదుడు; గీతోపదేశం’ అనే కవితల్లో పౌరాణిక ప్రశ్నకల్పి వేటి సామాజిక ప్రకృతులకు అన్వయించుకుంటూ, ధ్వని గర్భితంగా హిలోపదేశాలను చేయటం కనిపిస్తుంది.

‘C’ సర్టిఫికేట్ అన్న కవితలో వేటి బాలుర దుస్థితికి తమ ఆవేదనను వ్యక్తం చేసారు. ‘సుప్తచిత్రాలు’ అన్న కవితలో కుమానా రాజకీయ నాయకుల్ని తీవ్రంగా విమర్శించటమేగాక, వీళ్ళరుమ్ము దులిపి రంగు తేలిస్తేనే కాని నేనిప్పట్లో నిద్రపోను! అన్న కర్తవ్య దీక్షని కూడా వెల్లడించారు.

ప్రస్తుతం సమాజాన్ని తీవ్రంగా పట్టి పీడిస్తున్న సమస్య నిరుద్యోగం. ఈ సమస్యని ప్రతి కవి ఏదో విధంగా చిత్రిస్తూనే వున్నాడు. మార్గశీర్ష గారు చిత్రించిన తీరు విశిష్టంగా వుంది.

ఆచార్యుల పక్షవాత వీక్షణలో పద్య వ్యాహాల్ని భేదిస్తున్నారు. నిరుద్యోగ పర్యంలో ఉత్తర దక్షిణాలకేసి పడుతూ లేస్తున్నారు. పాపం వీళ్ళంతా వీరాభిమన్యులు.’

నేను విద్యార్థిలోకానికి జరుగుతున్న అన్యాయాన్నీ, విద్యార్థిలోకంలో తలెత్తుతున్న అకాంతినీ సునిశితంగా విమర్శించటం వైపాదాల్లో కనిపిస్తుంది.

‘ఈ ఉదయం నీ ఉదయం కోసం’ అనే కవిత చాలాపిత - గాంధీ మహాత్ముణి వుద్దేశించి రాసినది. మహాత్ముల వ్యాగ

భలంగా మనకి స్వాతంత్ర్యం వున్నది చింతి. అయినా అది మనకు సంకల్పబలం, మనశ్శక్తిని కలిగించ లేకపోతున్నది. ఇన్నేళ్ళ స్వాతంత్ర్యమభవంలో మనం పొందింది దేమి అని ప్రశ్న వేసుకుంటే కూర్మమనే సమాధానం రాక తప్పదు. అందుకే ఈకవి.

‘మహానీ సహచరయూ
స్వేదజలం వాలకబోసి
పెంచిన స్వాతంత్ర్య తరువు
మొగ్గ లేక పిందిలేక
మోడువారి పోతోంది.’

అని ఆవేదన చెందుతున్నారు. ఈ ఆవేదన ఒక్కమార్గకీర్తన గారిదే కాదు. కొట్ల కొలది ప్రజల ఆవేదన అనిభావించనచ్చు. అయితే ఈకవి గాంధీని కత్తి చేతిబట్టి మువ్వ కల్కిలాగ వస్తావో అంటూ విదిత్రంగా కోరుతున్నారు. ఏమైనా మొత్తానికి ‘దిగిరా! దిగిరా! మళ్ళీ’ అని గాంధీ అవతారాన్ని ఆహ్వానిస్తున్న ఈకవి జాతి శ్రేయస్సు మనసారా కోరుకుంటున్న అభ్యుదయ కవి.

‘ఎబార్న్డ్’ అన్న కవిత్వంలో ఈ కవికి కవిత్వంపట్ల, కవులపట్ల ఒక చక్కని అవగాహన వున్నట్లు స్పష్టమౌతుంది.

‘క్షణికావేశాల స్థానిత్యంతో
పెదగు గడ్డ కట్టినప్పుడు
పవర్ న ఫీలింగ్స్ ని
క్రైస్ గోకి నెట్టినప్పుడు
కాళ్ళూచేకులూ లేని
కవిత్వం ఊరిపడక తప్పదు.
కవిగారిలో పాటు మనకీ
ఎబార్న్డ్ - తప్పదు.

అని తన భావాన్ని పవర్ ఫుల్ గా, సినియర్ గా వెలిబుచ్చారు. పచ్చనికాల్చి చెప్పవలసినప్పుడు కవికి తటపటా యంత్ర, మనామాటం పనికిరావు. తెలింపుతో, నిర్మోహమాటంగా చెప్పగలిగినప్పుడే వైత్తమ మార్గదర్శకుడు కాగలుగుతాడు.

మార్గకీర్తన గారు ఈ కోవకు చెందినవారని ఈకవిక రుజువు చేస్తున్నది. కవుల మనస్సులు అభ్యుదయకరమైన భావాలతో, ఆరోగ్యకరమైన కవిత్వానికవులైన ప్రభువులవలె లలి కోరుకోవటం శ్రేయస్కరం!

‘ప్రజాకవిత్వ’ అన్న కవిత్వం నేటి ప్రజాకవిత్వ పేరుతో ఎంతటి దౌర్భాగ్యకరమైన సాహిత్యం చలామణి అవుతున్నదో తీవ్రభారణిలో, ధైర్యంగా విమర్శించబడింది.

‘ఇజాల సుఖకోగాల్ని కట్టించుకొని
మాసిన జెండాల మాటున
మానాన్ని దాచుకుంటూ
పేజీల పేజీ మెంట్స్ మీద సాగిపోయే
ప్రతినిధికజన హృదయాలకి
ప్రతిఫలాపేక్ష లేకుండా
పయోధర ముటతటి పర్యంత
కావ్యాన్ని మాత్రం
చవిమాపించే నేటి ప్రజాకవిత్వ!

పైకవిత్వంలో ‘ఇజాల సుఖకోగాలు, పేజీల పేజీ మెంట్స్’ అనేవి కొత్తతరహా ఆలోచనలతో, సరికొత్తరీతిలో మార్పుబడిన పదబంధాలు. ఈకవిత్వ నూటికినూరుపాళ్ళు నవ్యతకి ప్రతినిధిగా నిలబడుతుంది. అయినా ఈకవికి భాషాభేషజం, సుదీర్ఘ సమాస రచనావ్యామోహం వున్నట్లు కొన్ని కవిత్వం నిరూపిస్తాయి. కవి ఈ సంకల్పమూది బయట పడాలైన అవసరం వుంది. ఇకమిదట భాషా విషయకమైన నవ్యతని సాధించటానికి ఈకవి కృషి చేయాలి వుంటుంది.

‘ఏకాదశ రుద్రుల్ని ఎలుగై త్రి పిలుద్దామా
ద్వాదశాదిత్యుల్ని నిద్రలేపి చూద్దామా?
నడుంకట్టి నూరుమంది ఒక్కటిగా వద్దామా
సమసమాజస్థాపనకై గుప్పిక్కు బిగిద్దామా?
ఏం చేద్దాం నే స్తంభిమనసంతతి శ్రమిద్దాం?

అన్న మార్గకీర్తన గారి సామాజిక స్పృహని, వున్నతాతయాన్ని అభి

నందిస్తూ, దీనికలం భవిష్యత్తులో మనిన్ని సామాజిక కవిత్వా చిత్రాల్ని రచించగలదని ఆశిస్తున్నాడు.

ఈ సంపుటిలో ద్వ. నా. కాశ్మీ గారి కవిత్వం పెద్దవి తక్కువగాను, చిన్నవి ఎక్కువగాను వున్నాయి. మినీ కవిత్వనిరాయటంలో కొంచెం మక్కువ, శ్రద్ధ; తీసుకునట్లు స్పష్టమౌతుంది. ఈకవి భాషావివేచకంగాను, భావవ్యక్తీకరణ పరంగాను తన దైన ఒక ప్రత్యేక ముద్రను వేయగలిగా గని చెప్పవచ్చు.

‘నిజాయితీ ప్రమిదలో
అల వత్తుల్ని వేసి
స్థైర్య తెలంతో
హృదీపాల్ని వెలిగించండి!

అంటూ సమాజానికి హితోపదేశంతో ప్రారంభించారు.

‘అనాదిగా సాగుతున్నదే’ అన్న కవిత్వంలో క్షీరసాగర మథనంలో కాయకష్టం చేసి దగాపడిన రాక్షసులు - క్రామివలు అని పెట్టి చాకిరీని, బూర్జువాత్వాన్ని నిరసించటమే గాక, ఇవి అనాదినుండి వస్తున్నవే, ఇవాళ కొత్తగాను అనిదాపిడి వ్యవస్థను నిరసిస్తూ, ఆవేదనను వెలిబుచ్చారు. కాని ఇందులో ఎంతవరకు బౌద్ధిత్వం వుందో కొంత ఆలోచించాల్సివుంది. కవి రాక్షసులపట్ల సానుభూతి చూపిస్తూ, వారి పక్షం వహించటం ఏమంత సంస్కారయుతమైన విషయం కాదు ఉద్దేశంలో ‘చెను’ కలిగివున్న రాక్షసులు, క్రూరవర్తనం కలిగిన దుండగులు సమర్థనీయులు కాదు. ఎవరిసానుభూతికీ అర్హులు కాదు. వారిని ఏవిధంగా వైనా క్షమించి, తగిన బుద్ధి చెప్పవలసిన అవసరం వుంది. అటువంటప్పుడు రాక్షసుల శ్రేయో అన్వాయం జరిగిపోయిందని కవి గారు ఆవేదన చెందటంలో అంగలేదు. పురాణాల్లోని పాత్రలను ప్రతీకలుగా తీసుకుని, ఆధునిక భావాలను వ్యక్తీకరించడం

చటంలో తప్పులేదు. కాని మనపూర్వులు చిత్రించిన దుష్టుల్ని, ప్రతిపక్షాలవారీని సమర్థిస్తూ, వారిని పొగుడుతూ ఆకాశానికెత్తేసి రాసినంత మాత్రాన 'నవ్యత' అవుతుందా? అనే విషయాన్ని సమాలోచించవలసిన అవసరం వుంది. ఆధునిక కవుల్లో చాలమందికి వున్న ఈ ధోరణిలో మార్పువస్తే బాగుంటుందని నా అభిప్రాయం.

'ఈనాటివేదం' లో కుంటుంబరావు, అప్పారావుకంటి బిరుదాలకి దూరంగా వుండండి అంటూ చమత్కారంగా హెచ్చరించారు. సమాజ శ్రేయోభిలాషిగా సంరక్షమిచ్చారు. ఈ కవికి మినీ కవితపై వున్న మక్కువకి చిన్నగా 'మినీసుఖం' అన్న మినీకవిత నిమిత్తం.

'ఈనాటి
జీవితకవిత్వంలో
అన్యాయాల అస్పష్టతలూ
అక్రిమాల ప్రతీకలూ
నిరాశాని స్పృహల అనుకరణలూ
అవమానాల అద్భుతత్వలూ
ఎక్కడో మిణుకు మిణుకు మంటలూ
సుఖాల మినీకవితలూ -

జీవితాన్నే కవిత్వంగా భావించటం, కవి భావనా వైశిష్ట్యాన్ని వెల్లడిస్తున్నది. లోకోత్తరాహ్లాదాన్నిచ్చే జీవితకావ్యాన్ని రచించగల 'ప్రజాపతి' కావాలి అంటూ వున్నతంగా ఆలోచించగల శక్తి ఈకవి కున్నది. 'మానభంగం' అన్న చిన్నకవి తలో నేటిరచయితల కీర్తి కండూతి, రస హీన సాహిత్య సృష్టి నిర్మోహమాటంగా నిరసించబడ్డాయి.

'ఇజాల గావుకేకల
మదిరాపాన చిత్తులై
అహంకారహృదయాధరస్పందనలతో
ఆవేశపు అంధ కారంలో
రసహీనపు పెనుగులాటలో
కీర్తి పాస్తుమిద

కాగితాల్ని కలాలు
మానభంగం చేస్తున్నాయి.'

అని తీవ్రంగా విమర్శించారు. కాగితాల్ని కలాలు మానభంగం చేస్తున్నాయి. 'అనటంలో ఆవేదనతో పాటు, ఉద్వేగం కూడా చోటుచేసు కున్నది. భావాన్ని వ్యక్తీకరించటంలో నవ్యత నొంగి చూస్తున్నది. తాను చెప్పదలుచుకున్నవిషయాన్ని సంక్షిప్తంగా, స్పష్టంగా చెప్పటమే గాక, ముదతీనుంచి జాగ్రత్తగా అనువైన రూపకాలను ప్రయోగిస్తూ, రూపకల్పన విషయంలో ఎంతో నేర్పును ప్రదర్శించారు. వీరి మినీకవితల్లో వున్న ప్రత్యేకలక్షణమే యిది.

'మళ్ళీగానుగెద్దు జీవితంలోకి ...' అనే కవితలో మధ్య తరగతి జీవితాన్ని సానుభూతితో చిత్రించటం జరిగింది. సూర్యోదయాన్ని అందరం కోరుకుంటాం. కానీ ఈ కవి -

'ఈర్ష్యశువు సూర్యుడు
కొంపలంటుకు పోయినట్లు
అప్పుడే
తూర్పుకొండ ఎక్కేస్తున్నాడు!'

అని శాధపడి పోవటం గమనించ దగిన విషయం. కవిత సాంకేతికదివిన వారికి కవి ఆవేదన సమంజసమైనదే అని తోస్తుంది.

'బతుకు సుడిగుండాల నీడుకుంటూ
కోర్కెల కొనడొపిర్ని రాల్చుకుంటూ
స్వప్నాల వెన్నెల తిన్నెల మీద
ఆవమరచి నిద్రిస్తాంటే ... భంగపరుస్తున్న సూర్యుణ్ణి 'ఈర్ష్యశువు' అని నిందించటమేకాక, ఆతనిరాక ఆవేదనని కలిగిస్తున్న దన్నారు. ఇందులో 'బతుకు సుడిగుండాలు' 'స్వప్నాల వెన్నెల తిన్నెలు' మంచి స్ఫూర్తి నిచ్చే రూపకాలు.

సాహిత్యం రాజకీయానికి వూడిగం చేయటం పట్ల నిరసనని వ్యక్తం చేయ

వచ్చు. అంటేసాహితీ వేర్తలు రాజకీయాలకు అతీతంగావుండాలని అభిప్రాయపడటంలో తప్పులేదు. కవులు, పండితులు రాజకీయనాయకులను ఆశ్రయించి, వండి మాగధస్తుతులను చేసి, తమవ్యక్తిత్వాన్ని కోల్పోతే అది రాజకీయవాదుల తప్పు కాదు. ఈ కవి ఎలాస్, ఎకిలివ్స్' అనే కవితలో -

'సాహితీ కోదసిలో
సద్విమర్శక రవులనీ
పండిత చంద్రుళ్ళనీ
తలచుగా
రాజకీయ రాహువులూ
భజనసంఘ కేతువులూ
పట్ల పగలు
గట్టిగా వాటేస్తున్నారు.
పగ బట్టి కాటేస్తున్నారు'

అని, విమర్శకులదీ - పండితులదీ ఏమీ తప్పులేనట్లు చిత్రించారు. ఇది ఎంతవరకు సమంజసంగావుందో ఆలోచించాలి. రాజకీయ రాహువులూ, భజనసంఘ కేతువులూ రూపకాలు బాగానే వున్నాయి. కానీ ఆలోచనే అంత బాగున్నట్లులేదు. రాజకీయరాహువులకు, భజనసంఘ కేతువులకు దూరంగా వుండి, తమ వ్యక్తిత్వాన్ని కాపాడు కోవలసిన బాధ్యత సాహితీ వేర్తలకు ఎంతైనా వుందని కవి హితోపదేశంచేస్తే బాగుండేది.

'కాలేజీ విద్యార్థి' అనే కవిత 'రాయప్రోలువారి ఏదేశ మేగినా, ఎందు కాలిడినా... అనే దేశభక్తి గేయానికి 'పారడీ! ఈ 'కవితకి ఏదో కొంత చమత్కారం తప్పితే ప్రయోజనం ఏమీలేదు. అధ్యాపకుడుగా, విద్యార్థుల్ని అనుదినమూ పరిశీలిస్తూ, వారి అల్లర్లను, అలజడులను, అస్తవ్యస్తపు ధోరణులను, చిత్రించటం జరిగింది. ఇందులో సందేశం ఏమీలేదు. పోనీ వ్యంగ్యమూలేదు. విద్యార్థులు నేర్చుకోదగ్గ అంశం వుంటే బాగుండేది. ఈ కాలంలో విద్యార్థుల్లో అధికభాగం తోకలేని

శోకులే. వారికి తెలియని విషయాలు (అల్లర్లదృష్ట్యా) లేవు. అలా అనిమనమే ఇంకా రెచ్చగొట్ట కూడనుకదా! ఈ కవి ధోరణి ఎలా వుందో చూడండి.

‘ఏకారేజి కేగినా ఎందుకాలిడినా
ఏమేష్ట రొచ్చినా ఎవ్వరేమనినా
చెయ్యరా అల్లరి నిర్భయముగాను
... ..
లేరురా నీవంటి కాడీలు ఇంకెందు
... ..
కూయరా క్లాసులో ధైర్యంబుగాను
... ..

ఈకవిత విద్యార్థుల్ని రెచ్చగొట్టేదిగా వుండిగానీ, పరివర్తనని కలిగించేదిగాలేదు. ఇటువంటి ప్రయోజనరాహిత్యమైన కవి తల్ని ఇకమందు రాయవండా వుంటే బాగుంటుంది. సమాజంలో కవికి విశిష్టమైన పాత్రవుంది. తన రచనల ద్వారా సమాజాన్ని వుత్తేజ పరుస్తూ, సవ్యమైన మార్గంలో నడిచేట్లు చెయ్యాలి, కేవలం దోషాల్ని ఎత్తిచూపటమే కాదు. వాటిని తొలగించుకుని, బాగుపడటానికి అనువైన పరిష్కారమార్గాన్ని చూపించాలి. కవికి సమాజాన్ని శాసించే హక్కు వుంది. సందేశాన్ని అందించే బాధ్యతవుంది. కాబట్టి నేటి కవులందరూ సమాజాన్ని శాసిస్తూ, సందేశాన్ని అందిస్తూ, ప్రయోజనాత్మకమైన రచనల్ని చేయాలని, చేస్తారని ఆశిస్తూ, భవిష్యత్తులో ఉత్తమ సందేశాత్మక కవితాసంపుటులు వెలువడా అని కోరుకుంటున్నాను. సమాధిలో స్వగతాలకవులు మార్గదర్శకత్వంలో చాలా వరకు కృతకృత్యులైనందుకు ‘యువత’ తరపున నవ కవితాభినందనలను అందిస్తూన్నాను.

పుంబావసరస్వతి - శ్రీ రాత్నపల్లి

(గతసంచిక తరువాయి)

- శ్రీ శివలెంక ప్రకాశరావు, ఎం. ఏ.

విమర్శ :

కవిగాకంటే విమర్శకుడుగానే శ్రీ రాత్నపల్లి వారు లోకానికి పరిచితులు. తెలుగు సాహిత్య సద్విమర్శకులుగా పేరు గాంచిన ప్రముఖులు నలుగురైదుగురిలో ఏ రొకరు. ఈ ప్రక్రియ నొక కళగా నాంధించి తెలుగు విమర్శకు ఒక జిగినీ, బిగినీ సంతరింప జేసినవారు శ్రీశర్మగారు. ‘మననశీలత, సంయమనము, సమదర్శిత, శిల్పదృష్టి - ఆయన విమర్శనమునకు శోభ గూర్చిన చొక్కపుముడిసరుకు.’ ఏ కవీశ్వరుని గూర్చి వ్రాసినా, ఏ కావ్యమును విమర్శించినా రాత్నపల్లివారు సునిశితంగా పరిశీలించి, నిష్పక్షికంగా వెలగట్టి గుణములను మెచ్చుకొనుటతో పాటు గోషాలనెత్తి చూపి మందలించును. హేతుబద్ధమైన విచక్షణాశక్తితో ఆత్మ విశ్వాసంతో సహృదయతతో నిర్భయంగా చేసిన ఆయనవిమర్శను ఎంతవా డెదిరించినా, లోకమంతా ఎదురుతిరిగినా లెక్క చేయక నిలబడగల గుండె ధైర్యం కల వారు రాత్నపల్లి వారు. అదీకాక వారి విమర్శ చాలా నాణాటగా, ‘వేమన హాస్యంవలె’ విమర్శింపబడే వాని మనసు కేమాత్రంనొప్పి కల్గించక ఆతనిని పొగడుతున్నట్లుగానే కనిపిస్తుంది. కాని ఆలోచనామృతంగా ఉన్న ఆయన పలు కులలోని ములుకులు తరవాత మనసులో సెలవేసి బాధించినా ఇచ్చిన తీర్పుకు ఒప్పుకొని సంతోషింపక తప్పదు. అటువంటి రచనా సామర్థ్యం గల శర్మగారి విమర్శ మాన్యము, అనన్య సామాన్యము.

వ్యాసములు :

అందుకే అవి ‘పానుగంటివారి తరువాత తెలుగులో వ్యాసమున కొకప్రతిష్ఠ

తెచ్చిపెట్టాయి’ అంటారు ఆచార్య యస్వీ సోగారావుగారు (మహతి పుట 269)

రాత్నపల్లి వారి ‘సాగరస్వతాలోకమున రాయలనాటి’ రసీకత. రాయలవైదుష్యము, నాచన సోముని నవీన గుణములు నిగమశర్మ అక్క, రంగనాథరామాయణము, ఆంధ్రవాఙ్మయమున నాదసుధారసం, తిక్కన తీర్చిన సీతమ్మ అనే ఎనిమిది వ్యాసా లున్నాయి. ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్కరసగుళిక. ‘రసీకశబ్దమునకు శర్మగా రిచ్చిన నిర్వచనం అసాధారణం. నాచన సోముడికి ఎఱ్ఱనకన్న రసపోషణ దృష్టి తక్కువ అని ఆయన తీర్పు. ‘రామ కృష్ణ డమృతములో లేఖని నల్లి దిద్దితీర్చి యాడించినపు త్తడిబొమ్మ’ ఆయనదృష్టిలో నిగమశర్మ అక్క,’ ఆయనకు తిక్కనపై గల భక్తికే సీతమ్మ ఒక దివ్యశక్తి. కట్టమంచివారు ప్రకటించిన ‘రంగనాథరామాయణంపై ‘వారి శక్తియుక్తులను గౌరవించినంత హాస్తికముగా వారియభిప్రాయములను అంగీకరించుట నావంటి వారికి పలుమాటులుగల్గు భౌగ్యముగాదు. అవి చాలమట్టుకు ఆపూర్వములు, స్వచ్ఛందములు, విప్లవాత్మకములు’ అని వ్యంగ్యంగా, నిర్భయంగా విమర్శించడం వల్లనే శర్మగారిపై చాలాకోపం వచ్చిన రెడ్డిగారు తరువాత కలుసుకొన్నప్పుడు ‘మీ విమర్శకులు మమ్ములను బతకనిస్తారా’ అన్నారట!

‘అప్పకవి కవితాసిద్ధాంతములు’ (గంధాలయ సర్వస్వము - ద్వి. సంపుటి. సంచిక) అనే వ్యాసంలో ఈతని సిద్ధాంతములనగా గీర్వాణలాక్షణికులయు, నాంధ్ర ప్రాచీన లాక్షణికులయు ననువాదములేకాని స్వోపజ్ఞములు గావు; అవియును, విన్నవో కన్నవో యగునుగాని, పరిశోధితములైన కడపటి లాక్షణి

కుల సిద్ధాంతముల ననుసరించునవి గావు' అని సోదాహరణగా ఖండించారు.

'రాయలనాటి తెలుగు సాహిత్యం' (భారతి 1937) అనేవ్యాసంలో 'ఆకాలపు మనుష్యజీవన మందు నెలకొని యున్న ఆశ, అభిమానము, ఆగ్రహము, వివేకము, అవివేకము, రుచి, అసహ్యము మున్నగునవి అనేకవిధములుగ ఆనాటి కావ్యమునందు ధారాళముగ ప్రతిఫలించి యున్నందున ఆసాహిత్యము అనేకశః తేజస్విగనున్నది' అని పరిచయం చేశారు.

సాంస్కృతికమును గూర్చియే కాక శక్తి గారు సంగీతం గూర్చి 'కర్ణాటక గాన శైలి పవిత్రత, త్యాగరాజయ్య సాహిత్యము, నిన్నటి సంగీతము, శ్రీత్రయ్యపద కవిత్వం, సంగీతసాహిత్యాలు - అక్షర రమ్యత, మనసంగీత వాద్యాలు, ఆంధ్రులు - సంగీతం, వాగ్గేయకారుడు - అన్నమయ్య, రామన్నతరంగి సంగీతం మొదలైన ఎన్నో వ్యాసాలు ప్రకటించారు. ఇవి ఆయన బహుముఖప్రజ్ఞకు నిదర్శనాలు.

ఉపన్యాసాలు :

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం వారి ఆడే శంపై, కట్టమంచి వారి ప్రోత్సాహంతో వేమననుగూర్చి చాలపరిశోధించి (1928) ఏడు ఉపన్యాసాలిచ్చారు శర్మగారు. ఇవి ఉపోద్ఘాతము, వేమనకాలదేశములు, వేమన సంసార స్థితిగతులు, వేమనకాల మత ధర్మముల స్థితి, వేమన యోగసిద్ధి మత ప్రచారము, వేమనవంటివారు, వేమన కవిత్వము-హాస్యము, నీతులు అనునవి.

ఈసంవత్సరంలో మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండా గారంలోని 50 వ్రాత ప్రతులను పరిశీలించి పాఠనిర్ణయం చేసినా శర్మగారు 'నాకే తృప్తిగా ఈ కార్యము నెరవేర్చలేక పోయితిని' అని ప్రకటించుకొని తమ వినయాన్ని చాటు కున్నారు.

వేమనను 'ఆంధ్రులలో సాటిలేని వ్యక్తి'గా, 'చురక త్రివంటి కవితాశక్తి

గా, 'ఒకరకం అద్వైత రక్తి'గా'లో కంచే గుర్తింపజేసిన పుణ్యం శర్మగారిదే!

1935 లో రాళ్ళపల్లి వారు బళ్లారిలో ధర్మవరంవారు కోలాచలంవారి స్మార కోత్సవాల సందర్భంగా ఇచ్చిన 'నాట కోపన్యాసములు' రెండు. అంగులో 'మొదటిది. నాటకాలలో స్త్రీవేషాలను గూర్చి రెండోది ధర్మవరం కోలాచలం వారి రచనా నీతులను గూర్చి పరామర్శించేవి. నాటకంలో పద్యాలు, పాటలూ అభినయానికి భంగంకలిగిస్తాయనే లోకాపవాదాన్ని ఖండించారు. 'రంగస్థలంపైని, శిష్యాసమయంలో యువతీయువకుల నిత్య సాన్నిహిత్యం నైతిక పతనానికి దారితీయ గలదు కాబట్టి నాటకాలలో స్త్రీపాత్రలను స్త్రీలుగాక పురుషులే ధరించాలి. అని శర్మగారి అభిప్రాయం. ధర్మవరం వారి 'విషాదసారంగధరం' మోదాంతంగా ముగిస్తే బాగుండే దని ఆయన అంటారు.

వీరికలు :

రాళ్ళపల్లివారు వైయక్తిక మైన ముద్రతో, విలక్షణమైన ఘక్ష్మిలో వెలయించిన వీరికలు విజ్ఞానవాటికలు. వీటిని స్వీయ రచనలకూ, పరిష్కృత గ్రంథాలకూ వ్రాసినవి, ఇతరుల రచనలకు వ్రాసినవి అని రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చు. వీటన్నిటినీ కలిపి 'రాళ్ళపల్లి అభినందన సమితి' బెంగళూరు వారు ఒక పుస్తకంగా ప్రకటించి లోకానికి అందించారు. (1978)

ఇందులో ప్రాచీనకవిత్వం, ఆధునిక కవిత్వం, నాటకాలు, వ్యాసములు - విమర్శలు - పరిశోధనలు, ఇతరములు అనే విభాగాలు చేసి శర్మగారి విమర్శనా దృష్టిని, భాషాశైలి పాటవాన్ని, సంగీత సాహిత్య సంస్కారాన్ని ఆస్వాదింప చేశారు.

పుస్తకం ఆమూల్యగ్రంగా చూడకుండానే పీఠికలు వ్రాయడం శర్మగారికి అలవాటులేని పని. ఆసలు నచ్చనిపక్షంలో

పూర్తిగా తప్పించుకుంటారు గాని ముఖ ప్రీతి కోసం ఏదో వ్రాయరు. గుణదోషములు రెండిటిని సమదృష్టితో పరిశీలించి విమర్శిస్తారు.

మచ్చునకు - 'ఉ మ. గారి కవన నుందు భావబల మెక్కువ. అభిమానము, ప్రేమ, వాత్సల్యము, కనికరము, వేదట మొదలగు భావముల తీవ్రరూపములు వీరి రచనల ప్రతిబింబించును. వీరి, హృదయ తంత్రిక జీవాళి చాల సుకుమారము. ముట్టిన మ్రోగును. (127-28 పే)

'పెండ్యాలవారి యపభ్రష్ట గ్రంథమును ఎంత ఖండించినను తగును. తామా పని చక్కగా చేసితిరి. అసలు ఆయన చిత్తవృత్తిని వెఱచినది కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు. ఆయన వినోదప్రియుడు. విప్లావక బుద్ధి కనుక కొంత వినోదము గాను, మరికొంత నవ్యదర్శన ప్రీతితోను రెడ్డిగారుచేసిన వాదములకు ఆపాదమస్త కముగా వంగి సలాముకొట్టి పెండ్యాల శాస్త్రులు కృతకృత్యమృత్యు లైరి.' (254 పే.)

రాళ్ళపల్లివారు మిత్రులకు వ్రాసే లేఖలు కూడ చక్కని సలహాలతో, విమర్శలతోకూడి, ఛలోక్తులతో, ఎంతో ఆత్మీయంగా ఉంటాయి. ఇవి కూడ 'కమ్మని కమ్మలు'గా ఆయన అభినందన సమితివారు 'అనంతరాగం'లో ప్రకటించారు. (1977)

'తెలుగులకు, కన్నడిగులకు నడుమ ఒక బంగారుసేతువు' శ్రీ రాళ్ళపల్లి. కన్నడంలో కూడ 'గానకరె', 'సాహిత్య మత్తు జీవనకరె' అనే విమర్శ గ్రంథాలు వెలయించారు ఆయన.

సంగీతం :

రాళ్ళపల్లివారు చిన్నతనంలోనే తల్లి దగ్గర పొందిన సంగీత ప్రీయత్వంతో శ్రీ బిడారంకృష్ణప్పగారి పాటకచేరి(1909)కి ముగ్ధులై వారిదగ్గరే నాలుగైదేళ్ళు సాధన

చేశారు. కాని దురదృష్టవశాత్తు 'ఇన్ ఫ్లు యెంజా' కారణంగా గానమాధుర్యన్ని కోల్పోయి, 'వయొలిక్' ప్రారంభించారు. అయినా ఆయన గాత్రంలో ఉండే చిన్న వణకు కూడా ఒక విధమైన శ్రావ్యతను సంతరించుకొన్నది.

సాహిత్యంలో లాగా సంగీతంలో కూడా శర్మగారిది ఒక ప్రత్యేకమైన బాణి. లక్ష్యలక్షణాలు క్షుణ్ణంగా తెలిసిన గాయకులు వారు. మద్రాసు, మైసూరు, విజయవాడ రేడియోస్టేషన్లలో వారు పెక్కుసార్లు కచేరీలుచేసి మన్ననలు పొందారు. ఆయన త్రిమూర్తులకీర్తనల నెన్నింటినో కష్టమైన తాళాలతో, ప్రత్యేకమైన పల్లవి, విధాలతో గానం చేయగలరు. వీణ, వయొలిక్ వాద్యాలు కూడ అసాధారణంగా వాయింపగలరు. శ్రీమతి ప్రభావతి (కుమార్తె)కి వీణ నేర్పింది ఈయనే. శ్రీతాతాచారి, శ్రీ కృష్ణమాచారి మొదలైన 'వైలన్లు'లను ఆకాశవాణికి ప్రసాదించింది శర్మగారే!

అంతేకాదు. రాళ్ళపల్లివారు ఉత్తమ వాగ్గేయకారులు. హిందోళి, కాంభోజి, బిలహరి మొదలయిన పెక్కు రాగాలలో ఎన్నో కీర్తనలు రచించారు. పాత సంప్రదాయాలకి చెందిన 'ముఖారి'నాటి రాగాలను పునర్నిర్మించారు. త్యాగరాజకృతులను కొన్నింటిని స్వరపరచి ప్రకటించారు. కృతిపాఠాంశాలను స్వరపరచి, లక్ష్యలక్షణ సమన్వితంగా రాగస్వరూప వైఖరులను వివరించగల సామర్థ్యం కల వారు శర్మగారు.

1949 లో పండిత పదవినుంచి విరమించుకొన్నతరువాత 1950 అక్టోబరులో తిరుపతి ప్రాచ్య పరిశోధన శాఖలో సంగీత వాఙ్మయ పరిశోధకులుగా చేరి 1957 వరకు పనిచేశారు. అప్పు డెన్నో రాగీరేకులను, వ్రాత ప్రతులను పరిశీలించి తాళ్లపాక వారి కీర్తనలను ప్రకటించారు సస్వరంగా (108). వీటికి లఘు

టికల్లా, పీఠికల్లా కూర్చి, పాత భేదాలు నూచించి, శబ్దస్వరూపాన్నీ, భావాన్నీ నిరూపించి, పెక్కు సంగీత విషయాలు చర్చించారు వీరు 127 పదాలను గూర్చి 19 20 సంపుటలలో శర్మగారుచేసిన అర్థస్వరూప చర్చ వారి అసాధారణ ప్రజ్ఞకు నికషోపలం.

శ్రీ సంధ్యావందనం శ్రీనివాసరావు గారు వీరకద్ద భవ్యాసి, పంతులరాళి, ఆటతాళ వర్ణాలు నేర్చుకొన్నట్లు చెప్పుకున్నారు. ఇది శర్మగారి పాండిత్యాని కొక పతాక.

వ్యక్తిత్వం :

రాళ్ళపల్లివారు ప్రకటించిన వీరికలలో తమవ్యక్తిత్వాన్ని చాలా నిష్కహమాటంగా చాటుకున్నారు. అలాగే ఆకాశవాణివారు చేసినపరిచయం (6-4-77)లో కూడ తమ అభిప్రాయాలు చెప్పారు. తన కందులో పట్టదల లేదనీ, కవితారంగం కొనసాగించక పోవడానికి కారణం ఒకరిని అనుకరించడం ఇష్టం లేక పోవడమే అనీ, తిక్కనవీరదాసినకు ప్రత్యేకాభిమానమనీ, వేమన కవిత్యం-వ్యాసుని కవిత్యం ఒకటే అనీ. విమర్శ మూర్ఖం అండ్లయు లిచ్చారనీ, కవిత్యానికి ఛందస్సు కోటువేసుకొన్నట్లు ఉంటుందనీ, వచనకవిత్యం సంస్కృతంలో ఉన్నదేకాని కొత్తదేమీకాదనీ తెలియచేశారు. 'సాహిత్యాన్ని ప్రాచీన సంప్రదాయంతో కలిపిచదవండి' అని ప్రబోధించారు.

గోష్ఠి అంటే ఆయనకు ఇష్టం. సభలూ సమావేశాలు 'ప్రశాంతి కోల్పోయి చప్పట్ల సంత' అని ఆయన భావన. విశిష్ట ద్వైతి అయినా ఒకమితికి లోబడిన ఆచారాలే సమ్మతిస్తారు. వ్యావహారిక భాష మామూలు వ్యవహారాలకు, వ్యాసాలకు చాలు నని శర్మగారి నిర్ధారం. రాయలసీమ వ్యావహారిక భాషంటే వారికి వల్లమాలిన ప్రేమ. 'ఆకాశవాణి',

'శిశువిహార్' వంటి పదాలను కూర్చగల నేర్పు ఆయనదే. మొదట గ్రాంథికంగా వెలువడిన వారి వ్యాసాలు రాను రాను వ్యావహారిక భాషవైపు పరవళ్ళు తొక్కిడం శర్మగారిహృదయంలో కల్గిన మార్పు.

బిరుదములు :

బహుముఖ ప్రజ్ఞాధురీణులయిన శర్మగారు అనేకమైన బిరుదులనూ, సన్మానాలను పొందారు. మెసూరు పసన్న సీతారామమందిరం వారు 'గానకళా సింధు' అనీ (1961), ఆంధ్రప్రదేశ్ సంగీత నాటక అకాడమీ వారు 'గానకళా ప్రపూర్ణ' అనీ, బెంగళూరు గాయక సమాఙ్గం వారు 'సంగీత కళారత్న' అనీ (19-10-70) మద్రాసు మ్యూజిక్ అకాడమీ వారు సంగీతకళా నిధి' అనీ (1971), కేంద్రసంగీత నాటక అకాడమీ వారు 'ఫెలోషిప్'ను శ్రీ వేంకటేశ్వర విశ్వ విద్యాలయం వారు గౌరవ 'డి.లిట్' పట్టాన్ని (31-1-71) ఇచ్చి తమనుతాము గౌరవించుకున్నారు. ఈమధ్య ఆయనను తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానం వారు అస్థాన విద్వాంసునిగా నియమించారు.

(11-3-79)

ఈవిధంగా సరస్వతీ స్తనవ్యక్తుమైన సంగీత సాహిత్యాలలో సమానంగా అసమాన కళానైపుణ్యం ప్రకటించగల శ్రీ రాళ్ళపల్లి నిజంగా 'పుంభావ సగస్వతి'యే. హఠాత్తుగా కనుమరుగయిన ఆ రసస్వరూపున కదే నాశ్రద్ధాంజలి.

(ఈవ్యాసం వ్రాయుటకు రాళ్ళపల్లి అభినందన సమితి బెంగళూరువారు ప్రకటించిన 'అనంతరాగం', 'రాళ్ళపల్లిపీఠికలు' ఎంతో సహకరించాయి. రచయితల కందరికీ నా కృతజ్ఞతాంజలులు.)

అనంతాత్మలో కలిసిన ఆయన ఆత్మకు ఈ వ్యాసం అంకితం చేస్తున్నాను.

వచన కవితా పితామహుని చమత్కృతి

- శ్రీ బట్లూరి రామచంద్రయ్య, ఎం.ఏ., ఎమ్. ఫిల్.

కాల్పనికోద్యమంతో ప్రారంభమైన ఆధునికాంధ్ర సాహిత్యంలో సంభవించిన పరిణామా లధికం. తిత్పరిణామాలు భావ, అభ్యుదయ, వచన, దిగంబర, విప్లవ అనుభూతి (పతీక) కవితా ప్రక్రియలుగా, ఇప్పటి వరకు కనిపిస్తున్నవి.

వచన కవితకు ప్రారంభకు లెవరైనా కావచ్చును. ప్రచారకుడు మాత్రం కుండుర్తి ఆంజనేయులు. వచనకవిత కొక పరిపూర్ణతను సాధించినారు కవిగారు. వచన కవితలో నవ్య మార్గాలను అన్వేషించి తద్వారా కథాకావ్యాలను, గేయ నాటికలను ఆవిష్కరించిన కవి యితడు. కవితకు శరీరం మారునుగాని, ఆత్మ మారదని నిరూపించినవాడు కుండుర్తి. అందుకే యితడు 'వచన కవితాపితామహుడు'గా, ప్రశంస లందుకున్నాడు.

కుండుర్తి వచన కవితలో మనకు ప్రముఖంగా ప్రతి చోట ఎదురియ్యే చమత్కృతి మాత్రం పాఠకులకు గిలిగిం తలు పెట్టించును.

చమత్కారం లేని కావ్యంపై పాఠకుని అభిరుచి తక్కువగును. లోకోత్తరా హ్లాదభవమగు కావ్యాహ్లాదం చమత్కార మనబడును. చమత్కారం రససమన్వితంగా ఉండును. వసంతంలో పుష్పదులచే అలంకృతమైన వనమునందు ద్వితీ యము పూదేనెను అన్వేషించునట్లు, విలక్షణవాక్చమత్కార గుణాన్వితమైన కవి శబ్దార్థ సారమందు మనోరంజకమైనవస్తువును అనుసరించు నని తేల్చేందుకు తెల్పెను.

'కిం కవే స్తేన కావ్యేన కిం
కాండేన ధనుష్కృతః'

పరస్య హృదయే లగ్నం న
ధూపయతి య చ్చిరః॥

అని ప్రజావాక్యం. చదువరి హృదయమున నేదేనే లగ్నమై శిరమును ప్రకంపింపజేయ జాలదో ఆకవి యొక్క కావ్యమేల? ధానుష్కుని బాణమేల? కాబట్టి సహృదయుడు తల నాడించుటకు చమత్కార మొక్కటే మార్గం. దీని వలన 'చమత్కారవత్త్వం కావ్యత్వం అని తేలినది. 'న హి చమత్కార విరహితస్య కవేః కవిత్వం' అని కవి కంఠాభరణకర్త అనడంకోరూడ ఇదే ఆర్థం స్ఫురిస్తున్నది. చమత్కారం లేని కవులకు కవిత్వమే లేదని దీని భావం.

పై చర్చమూలంగా కవిత్వానికి చమత్కార మొక గీటురాయి వంటిదని తేలింది. ఈ చమత్కారాన్ని కవి పలు విధాలుగా ప్రదర్శింప వచ్చును. ప్రస్తుత వ్యాసంలో వచన కవితా పితామహుని కొన్ని చమత్కృతులను పరిశీలింతును.

భావ చమత్కారం :

ఇందు ఒక భావాన్ని కవి కొన్ని పాదాలందు నూచించుచు. పాఠకుడు ఆపాదాలను చదువుటచే అందలి చమత్కారం బోధపడగలదు. భావ చమత్కారాన్ని ప్రదర్శించు కవి స్వయంగా చమత్కార ప్రియుడై వుండాలి. ఇందు కవిత్వానికి కంత ప్రాముఖ్యం కన్పించదు.

కుండుర్తిగారి కావ్యాలందు 'నగరం లో వాన' కొక ప్రత్యేకత ఉన్నది. నగరంలో వాన అన్న కీర్తికతో నున్న గేయం పూర్తిగా చమత్కారంతో తడిసి పోయింది. నగరంలో వాన జోరుగా వరు

స్తున్న ది.రోడ్లన్నీ నిర్మానుష్యమయ్యాయి. సైకిలుమీద వానలో తడుసుకుంటూ వస్తున్న పాలవాడి మెదడులో తగుక్కుమంటూ ఒక మెరుపు లాంటి ఆలోచన మెరిసింది.

'సైకిలుకు కట్టిన బిందెమీది
గుడ్డమూత పూర్తిగా తీసేసి
వణుక్కుంటూ పాలవాడు

వరండాలో నుంచున్నాడు.'

పాలబిందెకు కట్టిన గుడ్డమూతను తొలగించాడు. సైకిలును వానలోనే నిలబెట్టాడు. తాను వణుక్కుంటూ వరండాలో నుంచున్నాడు. ఇంకేముంది? వెలితిగా నున్న పాలబిందెను వానదేవుడు తన చినుకుల్లో నింపేశాడు. తాను రోజూ పాలు పోసే వారికి పాలపేరుతో నీళ్ళను పోశాడు. ఆరోజు పాలవాని కోరిక నెరవేరి వ్యాపార మధిక మైంది.

మానవుని బాల్య, యౌవన, కామార, వార్ధక్యాలలోని కష్టసుఖాలను ఒక అమద్రితి కావ్యంలో తెలియజేశారు కవిగారు. యౌవనంలోకి అడుగుపెట్టిన యువకునిలో కలిగే గిలిగింతలు ఈక్రిందివాక్యాలందు మనకు తెలియగలవు.

'ప్రబంధనాయక రాత్రివచ్చి

పలకరించింది కలలో

ఉదయమే వచ్చిన పనిమనిషి

ఊర్వశి తోబుట్టువులా వుంది'

(అరంభ యౌవనం)

యువకుల చూపులుగాని, మనసుగాని యువతుల చుట్టు పరిభ్రమించు నెప్పుడు. అహోరాత్రులు ఆడవారిని గూర్చిన ఆలోచనలతో సతమతమౌతారు. ఎలాంటి ఆడదైనా యువకుని వైపుచూసి కన్నుగీటి తేచాలు, ఆమెకే దాసుడైపోవాలనిపించును. ఆ వయస్సు అలాంటిది. విచిత్ర మేమిటంటే వయస్సులో నున్న అబ్బాయిలకు రాత్రులందు కలలో కూడ అమ్మాయిలే కనిపిస్తుంటారు. మన కవి

గారు వయస్సులోనున్నప్పుడు మనుచరిత్రలోని వరూఘుని లాంటి ప్రబంధనాయక ఒకరాత్రి కలలోకి వచ్చింది. తెల్లవారి నిద్రలేచినా రాత్రి కలలోకి వచ్చిన నాయికను తన మనస్సు మరచిపోలేకన్నది. అందుకే ఉదయాన్నే తన ఇంటి కొచ్చిన పని మనిషి రాత్రి కలలోకి వచ్చిన ప్రబంధనాయక కంటే ఉన్నతంగా కనిపించింది. ఆమె నాకలోకంలో నున్న ఊర్వశి తోబుట్టువా? అనిపించింది. వయస్సులోనున్న వారికి ఎలాంటి ఆడదైనా అందంగా కనిపిస్తుంది నడడానికి ఇదొక ఉదాహరణ. అందుకే అన్నారు కాబోలు 'తాను వలచింది రంభ తా, మునిగింది గంగ' అని.

నేడు నగరాలందు జరుగుతున్న కవి సమ్మేళనాలను దృష్టిలో నిడుకొని 'నగరం మెచ్చుకొంది' అనే గేయాన్ని రచించారు కవి. అందులోని వే క్రింది పాదాలు

'ఎందుకురా ముందుకురా రని
తీరా ఆరా తీస్తే
హాలుబైట విడిచిన కాలిజోళ్ళమీద
ఒక కన్ను వేసి వుంచడం
ప్రతివారి బాధ్యత గదా!
ఆజోళ్ళు హాల్లోకి వస్తే
అది మరీ ప్రమాదమేమో అని
నాబోటి వాండ్లు సరిపుచ్చుకుంటారు'

కవిసమ్మేళనంలో కవి తన కవిత్వాన్ని తత్వయత్వంతో చదివేస్తుంటాడు. పాఠకులు ఎక్కడో ఒకమూల కూర్చుని తమ శ్రోతకేంద్రియాన్ని కవిగారి గానానికి వదిలేస్తారు. కాని కళ్యూమాత్రం తాము బయట వదలివచ్చిన కాలిజోళ్ళమీదనే వుంచుతారు. కవిలోపాటు తాముకూడ కవిత్వంలో మునిగిపోతే బయటన్న కాలిజోళ్ళు ఎవని పాలెతాయో నని పాఠకుల భయం. కవి గానంలోని కవితామాధురి

రుచింపకపోతే పాఠకులు రాళ్ళకు బదులు కాలిజోళ్ళను వేదిక మీదికి విసిరే ప్రమాదం కలదు. అందుకే కవి ఆజోళ్ళు హాల్లోకి వస్తే అది మరీ ప్రమాదమే నని' అంటున్నాడు.

అర్థ చమత్కారము :

కవి గేయ పాదాల అంతర్భాగంలో ఒక అర్థం దాచి, బాహ్యంగా మనో అర్థాన్ని సూచించడాన్ని కూడా అర్థ చమత్కారంగా చెప్పకొనవచ్చును. దీనినే వ్యంగ్యార్థమని కూడా వ్యవహరించవచ్చును. దీనిని అర్థము చేసికోడానికి పాఠకుని ఊహాశక్తి కొంతవరకు తోడ్పడగలదు.

'నాలోని నాదాలు' కావ్యంలోని ముప్పది రెండవ నాదంలో కనిపించును మన కీ వాక్యాలు.

'వరంకోరుకుంటున్నాను ఓదేవుడూ విన
అచ్చువేసిన కావ్యాల ప్రతులు
ఒకటి కూడా కొనకూడ దెవరూ
రెండు చేతులా ప్రోగు చేసుకోవాలి
సెక్స్ పత్రికల యజమానులు'

ఇక్కడ కవి దేవుణ్ణి ఒక వరం కోరుకుంటున్నాడు. ఎన్నో కష్ట వస్త్రావలబలియై కవి తన కావ్యాన్ని అచ్చువేయిస్తే ఒక ప్రతిని కూడా ఎవరూ కొనకూడదు. కానీ అసభ్య శృంగారాన్ని స్పష్టించి యువతీయువకుల జీవితాలను పాడుచేసే సెక్స్ పత్రికలు మాత్రం బాగా అమ్ముడు పోవాలి. ఆ పత్రికల యజమానులు బాగా డబ్బులు సంపాదించాలి. పై విధంగా కవిగారు దేవుణ్ణి వరంకోరుకొంటున్నారు. ఇది పైపాదాలందు కనిపించే సామాన్యార్థం.

ఇందులోని సూధార్థాన్ని పరికిస్తే సెక్స్ పత్రికల యజమానులపై కవి అధిక్షేపణ మనకు తెలియగలదు. ఎన్నో బాధలకు గురియై కవి అచ్చు వేయించిన

కావ్యాలు బాగా అమ్ముడు పోవాలని, వయసొచ్చినవారి మనసుల్ని కలుషితం చేసే సెక్స్ పత్రికలను ఎవ్వరూ కొనకూడదని ఇందలి అధిక్షేపణ. కాబట్టి ఇండా సామాన్యార్థం కాకుండా వ్యతిరేకార్థం తీసుకోవాలి. అప్పుడే కవి చెబుతున్నదే మిటో మనకు బోధ పడగలదు. అదే కావ్యంలో

'డిటెక్టివ్ సాహిత్యంపై పరువెత్తాలి
ఆఘనికుల పాఠకుల అభిరుచులు
ముద్దులెక్కువున్న మొదటి తరగతి
సినిమాలు

సహస్ర దినోత్సవాలు జరుపుకోవాలి

ఇందులో కూడ కవి అధిక్షేపణ కనిపిస్తున్నది. ఆధునిక పాఠకు లెప్పుడు డిటెక్టివ్ సాహిత్యాన్ని ఆధ్యయనం చేయాలని కవిగారు సూచిస్తున్నారంటే, అది కూడదనే వ్యతిరేకార్థం గాహించాలి. అంటే డిటెక్టివ్ సాహిత్యంవంటి చెత్త సాహిత్యాన్ని చదవ కూడదని కవి అభిప్రాయం. ముద్దు లెక్కువున్న మొదటి తరగతి సినిమాలు అంటే 'ఎ' సర్టిఫికేట్ పొందిన చిత్రాలు. ఆచిత్రాలు బాగా ప్రజాదరణ పొందాలనే కవి భావంతోనే అధిక్షేపణ వున్నది ప్రజలధికంగా అటువంటి చిత్రాలను ఆదరించకూడదని, మంచిచిత్రాలను ప్రేక్షకులు ప్రోత్సహించాలని ఇందు చెప్పకొనలసిన అర్థం.

'కొత్తచీర కొనిపెడతానని
చేసిన శపథం చెల్లించలేక
ఒంటరిగా వుంటున్నాడు రాత్రిళ్ళు
ఒక నాదా గుమాస్తా'

మనదేశంలో (1962) ఒక సాధారణ గుమాస్తా తన ముద్దుల భార్యకు సుతన సంవత్సర కానుకగా కొత్తచీర కొని

పెడతానని శపథం చేశాడు. 'కాని చివరికి శపథం నిలబెట్టుకోలేక పోయాడు. చేసిన శపథం దెల్లించలేక పోయాననే బాధతో నుమాస్తా భార్య దగ్గరకు వెళ్ళి లేక రా తులందు ఒంటరిగా వుంటున్నాడని పాతకులు తలంప వచ్చును. కానీ ఇందలి ఆర్థం మరో విధమైంది. భర్త తనకు చీర కొనివ్వలేదనే కోపంతో అతన్ని గాత్రులందు తన పక్కకు రాని వ్యడం లేదు. అందుకే నుమాస్తా తన భార్యను చేరడానికి ఉపాయాన్ని వెక్కుకుంటూ రాత్రులందు ఒంటరిగావుంటున్నాడు.

పదచమత్కారం :

ఇందు కవిదృష్టి మొత్తం పాదంలోని ఒక పదం మీదనే కేంద్రీకృతమాకుంది. కవి తన మొత్తం చమత్కారాన్ని ఆ పదంమీదనే ప్రయోగించును. ఆపదం గొడుముడు పాదములందు పునరావృత్త మౌనుంది కూడ. కాని మొదటి పాదంలోని పదము రెండవ పాదంలోని కొచ్చే సరికి కించిత వ్యత్యాసంలోకనిపించును. అవ్యత్యాసంలోనే చమత్కారం అణిగి యుండును. అలాంటిదే క్రింది ఉదాహరణం.

‘ఎవరికి కృతి యివ్వను యీ కావ్యం?
ఎవరికి కృతియివ్వను యీ కావ్యం!’
(నాలోని నాదాలు. 34 వ నాదం)

తన కావ్యాన్ని ఎవరికి అంకితమివ్వాలన్నదే కవిలో కలిగిన సందేహం. కత్తి కాధిపతి, దిగంబరకవుల ప్రెస్సుకర్మరు, శ్రీశ్రీ, విశ్వనాథ, బామనా, కృష్ణశాస్త్రి, రాయప్రోలు, లిలిక్, వర్తక ప్రమాఖుడు మొదలగు వారి నెందరినో తనకృతి భర్తలనుగా ఎన్నుకొనును కవి. కానీ వీరందరి పైనా కవికి కొన్ని సందేహాలు కల్గడంతో వారికి అంకిత మిచ్చే తన ప్రయత్నాన్ని మానుకొనును. మొదటి పాదంలో ‘ఎవరి

కివ్యా’ లని ప్రశ్నించుకొనును. కాని మొదటి పాదంలోని ఎవరికి అనే పదం రెండవ పాదంలోని కొచ్చేసరికి ఎవరికి అని దీర్ఘాంతమైంది. ఇలా దీర్ఘం రావడం నో కవి తన కృతిని ఎవరికి అంకితం యివ్వడం లేదని నూచనగా తెలుస్తున్నది. అందుకే ఈ వాక్యాలు చదవడం పద్యస్వరం మీద ఆధారపడి ఉండును. ‘ప్రకృతికి సమిప్తిగా యిద్దామా అంటే అది లోగడనే ఎవరో బతిమాలి తెచ్చుకొని పేరులోనే పెట్టుకొంది.’

(నాలోని నాదాలు, 34వ నాదం)

మానవుల కన్యకీ తన కావ్యాన్ని అంకిత మివ్వడానికి యిష్టపడలేదు కవి. చివరికి ప్రకృతికి అంకిత మివ్వడానికి నిర్ణయించుకొనును. కానీ ఇంతలో కవి మనస్సు మళ్ళీ మారింది. కవిగారు ప్రకృతిని బాగా పరికించారు, పరిశీలించారు. తన కావ్యాన్ని ప్రకృతికి కూడ అంకిత మివ్వడానికి నిరాకరించారు. కారణం ప్రకృతి ఇదివరకే ఎవరో ఆశ్రయించి ఒక కృతిని అంకితం పుచ్చుకున్నదట. అంకితం పుచ్చుకోవడమే గాదు, తన పేరు లోనే చిరస్థాయిగా నిలుపు కుందట ప్రకృతిలో ‘కృతి’ అనే పదం ఉండటాన్ని గమనించిన కవి పై విధంగా చమత్కరించారు.

పై విధంగా కుండుర్తి గారు వచన కవితలోకూడా చమత్కారాన్ని ప్రదర్శింప వచ్చునని నిరూపించినారు. కుండుర్తి కృతులందు భావ, అర్థ, పద చమత్కారాలే కాక మరికొన్ని చమత్కారాలను ఎత్తి చూపవచ్చును.

—...—

నీ రాజనము

- శ్రీ విద్వాన్ ఎస్. ఏ. టి. వి.

తాతాచార్యులు.

[ఆంధ్ర కవితా పథ స్వైర విహార గంధేభా! శ్రీనాథ కవిసార్వభౌమా!]

*పచ్చపచ్చు తెల్లపచ్చు పొలంబుల
శృంగార రసముఁ బాటించి నావు
చాటూక్తి సుధల సజ్జనకోటిజిహ్వపైఁ
జెన్నార వర్తింపఁ జేసి నావు
జను లెల్ల పొగడ రాజాస్థానములఁ గీర్తి
విజయ ధ్వజములు స్థాపించినావు
వేమ భూవరు సభా విద్యాధిపతిగ వం
డితుల కర్థముల నిండించి నావు
నవ మరుత్తు చరిత్రము నైషధంబు
కాళికాంఖడమును భీమఖండ మాది
కావ్యముల నిండె, నీదు నఖండ కీర్తి
ఖండ కర్పూరములు, దిశాంగణములందు

*దిగ్గజముల వంధ పీఠికల నొగల
దక్షవాటి సురాంగ నా స్తనభగముల
వెలయ వాసించు, కస్తురిన్ గలనీ నీదు
కావ్య కర్పూరములు, దిశాంగణములందు.

*కొండ వీడు రాజనరేంద్రు కూర్చి వీడు
రహి సురల వీడు నీపురత్రయికి భోగ
రాగ సౌభాగ్య సౌఖ్య వారధు లమర్చి
నావు, యుగకర్తవై నిల్చినావు చిరము.

*మెసవితి కల మాన్నంబుల
నసదృశగతి రాజవిరతి కాదల మినుకుం
బసగల పనసల నాళిప

‘మొసగితి దాకేలఁ బసిడి మురుగులు

మొరయన్.

* ము ర లి *

శ్రీమతి జి. కమలారాఘవన్

*శ్రీదంబో యమునాతటాంచలనమునన్
శ్రీమీరు బృందావనిన్
మోదంబొప్పుగ నందనందనుడు క
మౌవిన్ నినున్ జేర్చి తా
పాదస్యాసము మీర నాట్యగరిమన్
భాసిల్లుచున్ లీల రా
ధాదేవిన్ జతగూడియున్ మురలి!
చేతః ప్రీతి మ్రోయింపదే.

*మురళీ ముందు భవంబునం దొదవు నీ
పుణ్యంబులేమాకడే
మురవిధ్వంసి కరంబులన్ బాదివి నిన్
ముద్దాడ గా మోవిపై
కరమొప్పున్ పటియింతు వెల్లెపుడు నీ
గానామృతాస్వాదనన్
వరబృందావన మెల్లడన్ చిపురుజొం
పంబుల్ విరాజిల్లగన్.

*నీడగు వంశసారమున
నెమ్మి కరాంగుళు లొప్పు కృష్ణుడున్
మోదము మీర నూడు నెడ
మోహము లుప్పలితంగ జేయుచున్

(15 వ పేజీ తరువాయి)

* నానాదేశములం జరించితివి నా
నా కావ్యముల్ వ్రాసితా
నానా శాసనముల్ లిఖించితివి నా
నానా భూపులన్ డాసితా
నానాకీర్తులఁ గొల్లలాడితివి నా
నా భోగముల్ వొందితా
నానా క్లేశములన్ భరించితి తుదన్
బ్రాహ్మవసానంబులన్.

*లేరు నీ సాటి, టక టోకు లేనివాడ
రసికులకు తేడ యంచ గుడ్డాలవాడ
టీకు గలవాడ యెకిమిళ్ళ తీవి వాడ
పాక నాటింటివాడవా బాగు బాగు.

* రాజుల గల్చినావు కవి
రాజుల నందర గొల్చినావు మా

వాదనపారవశ్యమున
వ ర్తిలుచుండియు నీ యశోరమన్
పాదుకొనంగ లోకముల
వ్యాప్తముచేసితి పిల్లగోవింద.
*రాధనుగూడి మోధపుడు
రాణచరింపక వారి ప్రేమకున్
సాధనకారవై మరులు
సంధిలుచుండగ నీ వొనర్చు సం
బోధనలాలకించి ముద
మున్ గనుచుండ్రు రసంబులొల్కు నీ
గాధ లగాధతన్ బొదలు
గా మురళీ! విన నింపు సొంపుత.
*ఆరయ నీవు కృష్ణు నధ
గామృత మిచ్చును గ్రోలిచొక్కుచున్
సారములేని మోహమున
సారసనేత్రు ముఖారవిందమున్
సారకు జూచుచున్ పరవ
శత్యము నొందెను భద్రమూర్తివై
లేరిక నికు సాటి మురళీ!
‘త్రిజగంబుల నెంచి చూడగన్’
*పరిహాసంబులకై మురారి మరుగై
వాల్చాపులన్ జూచుచో
విరహం బోర్వగలేక రాధ యటఁగన్
విభ్రాతయై వందగా

రాజుగ నిల్చినావు యుగ
రాజుగ జేరు గడించినావు వి
భ్రాజిత కీర్తి వాచు శుభ
రాజ్యము లేన్నొ వరించి నావు నూ
రాజుగ వెల్లినావు కల
రా ఇటువంటి కవీంద్రు లేదరిన్.
* ఎందరు సత్కవుల్ పుడమి
నేలరు వ్రాలరు, నిన్నుఁ బోలు ఖా
మందులు గల్గిరే సఖులు
ఘృపతి లోక సమస్త మస్త మ
ధ్యందిన భాషరూప మకు
టాంచిత రత్నమరీచి మాలలం
గ్రందెడు మంగళారతులఁ
గందెనొ యెంత భవత్పదాబ్జముల్.
[నా ‘శ్రీనాథ మణి హారము’
కావ్యమునుండి] *

సరగన్ కృష్ణునిజాడ దెల్పెదవుగా
సంభావనా రీతులన్
దరియన్ వారల గూర్తువో మురళి నీ
దర్పంబు నేర్పొప్పుగాన్.
*కారద పూర్ణిమానిశ శ
కాంతుని గాంచి కలిందజాతటిన్
చారుని వంజపుంజముల
సంతసమారగ నందనూనుడున్
కూరిమి నిన్ను బాడ మరు
కోలల జిక్కియు గోపకామినుల్
చేగ ర బృంద నో మురళీ!
శ్రీహరి నీడు సహాయ మొప్పుగా.
*కాలిందీ రసరాగదోలికలు నీ
గాంధర్వగీతావళిన్
లీలన్ మిశ్రితమైన నీ మధురసా
ద్రీ కంబులౌ రాగముల్
బాలిన్ వీనులవింపులై పరవశం
పన్ జేయు లోకంబు గో
పాలన్ గొల్పెడి నీయశంబు మూలీ
పల్కారు లగ్గింప నా,
*కాళవ్యాళ ఫణాగ్రమందు విలస
ర్కిల్వారధామందు గో
పాలం దుద్ధతి నాట్యమాడు నెడ శుం
భిలీల మ్రోగింప నిన్
కాలిందీజల శీకరంబు లెగయుం
గా పాదవిన్యాసముల్
గ్రాలన్ మువ్వల సవ్యడుల్ మురళిని
కైదండలై నిల్వజే.
*రాలుకరంగు మ్రోడు లిల
రాణ చిగుర్చు ఫణింద్రజాలముల్
దేలు విమోహితన్ పడగ
తిన్ నెమిళుల్ పురివిప్పియాడుగా
ఓలిని సప్త సాగరము
లుచ్చితిమి నివి ముట్టు కృష్ణుడున్
లీలను నిన్ను బాడము
శీ వెలచా మధురానుభూతులన్,
*ఒక్కడ శ్రీశుభాస్తమున
నొప్పెడు నిచ్చలు ముత్రదండమై
ఒక్కడ శౌరిమోవిరుచు
‘లూరగ’ వ్రావెడు రాగవాహినుల్

ఒక్కడ కృష్ణకృష్ణుడు
నుందువు కాగిలిలోన ముగ్ధుడై
ఒక్కడ విష్ణునాభితల
మొండెడుగా మురళీ విధూషణై
*యాదవకుంజరుండు ప్రియ
మారగ నిన్నొకమారె యూదినన్
వేదము వేదసారమును
వేదవిచారము వేదరూపమై
శాదము లుత్పల్లి కద
నన్యకుధామయరాగ సంతతుల్
మోదము మీరగా మురళి
మాజగమల్ తమిమిరచొక్కగాన్.
*యమునా సైకత వేమలన్ విమలబృం
దారణ్య కుంజంబులన్
తమి క్రీడాగిరి పంపులన్ విలసిల్
ద్యత్ప్రాణి గోగోపికా
సమితిన్ గూడియు శ్యామసుందరుడు
శ్వేచ్ఛామోద సంకల్పుడై
సుమనోజంబుగ నిన్ను బాడ మురళి
ఘోభిల్ల వే మోవిపై.
*మానులునై ఖగావసులు
మూనకగాంచెను వృక్ష కాఖిలన్
వీనులగాన మాధుర్యుల
వేమరు గ్రోలుచు చొప్పు పెంపునన్
మేనును వింతగా మరలి
పెరిచుమానును గోగణంబులన్
శ్రీనగడొందగా మురళి
జీవనదాయిని, లోకమంతటన్
*వేలపు తెన్నిలే వటవి
వేలికినైనను నించు కంతయున్
కానగ నీదుభాగ్య మీల
గల్గెనె నీ కది పూర్వజన్మల
పూనిక జేసినట్టి వర
పూర్వ విశేషము మాధవుండు ప్రే
మానుగతిన్ ధరింపుటను
మానితవై మురళీరహించి లో.
*గోపిక కొక్క కృష్ణుడయి
కోరిక మీరగ రాసకేళిమై
రూపులు పెక్కుదాల్చు నెడ
రూఢిగ నీవును నన్నిరూపులై
ప్రాపువహించి కృష్ణు నధ
రామృత పానవిశేష మాధుర్యుల్
జూపితి విధరన్ మురళి
సాం పను నీవను లీల తెన్నగన్.
*పువ్వులుకాని కన్నదొర
పూనిక మన్నన జేయుటన్ గదా
నివ్వటిలెన్ మహామహిమ
నీకును కానగ సంతచిత్రమ

రత్నలపువ్వులన్ జలుకు
రాగము లొల్కుచు రాధికాహృదిన్
నెవ్వగ మాన్పవే మురళి
నే సమవై విరహ రిఁ దూలుచోన్.
*నీవల్ నేను వేణువయి నిచ్చ
జనించిన కృష్ణువాతెరన్
భావుకతన్ నటించుకద
పద్మభవుం డటు సుల్పడయ్యె నన్
కావున నెట్టిలోము లిల
కాంక్షను నోచితి వావిధంబు నా
కీవయి నేప్పవే మురళి
యిప్పిత సిగికి కృష్ణు గొల్చెదన్.
*యమునాలోయములన్ ప్రజాంగవలు నీ
రాడంగ గోవిందుడున్
తమిమై చీరలు మ్రుచ్చిలింప నవి; చే
తన్ ముం తడండంబవై
క్రమమొప్పారగ పొన్నమాకు కొనలన్
రాజిల్లగా జేయవే
కమనీయంబగు నీ చరిత్ర మురళి
కామించి నిన్నెంచగన్
*రాధనుగూడి రాగమున
రమ్యరసానుభవంబు నందుచో
గోధన మపు కంజముల
కోరికమీర చరింపగా తమిన్
మాధవు డెల్లజేళలను
మన్నననేయుచు రాగర క్తి మై
మాధుర్య లూగగా మురళి
మంజుల రీతిని నిన్ను బాడదే.
*పూని యొకింత నే నెదురు
ముక్కకు పోలని మాధనైతిగా
కానగ దేవదేవు హరి
కంజదళాక్షు, వికుంఠసన్నిధిన్
మానుగ చూరగొంటి కద
ప్రానులలోపల నీవె మాన్యవై
మానక యుందువే మురళి
మంజులమా గద నీ ప్రభావముల్.
*వరవిన్యస్త పదారవిందములఁ జె
ల్యెయోరమో మొద్దుచున్
కరమొప్పుంగ కరాంగుళిల్ వరుస చ
క్కన్ తేర్చి కెమ్మొవిపై
దరహాసద్యుతు లుల్లసిల్ల తులసీ
దామండునై రాధికా
వరు డుద్యత్ప్రభ నిన్ను బాడ మురళి
భాసిల్లవే లోకముల్.
*ఆమని కృష్ణు డూడ నిను
నాసలు రెగుచునుండి వీనులన్
వేమరు విందు నేయగను
వేడుక రాధ విమోహచిత్రయై

కామశరార్తితో ప్రణయ
గాథలఁ దేలగ బృందఁ జేరదే
నీ మహిమంబునన్ మురళి
నీకిల నెందును సాటి యున్నదే.
*గోవులమేపి సంధ్యలను
గోరజముల్ చెలరేగుచుండఁగా
బ్రావినమోము దమ్మిచెలు
వంబున పల్లెకుఁ బోవుత్రోవలన్
శ్రీవరు డాయద్యూహుడు
చిత్తము రంజిత నిన్ను బాడ సాం
పావహిలంగ వే మురళి
యాడు సుధారసరాగ సింధువుల్.
*పరువాలన్ వికసింపజేసి రవళిన్
భావాఱ పొంగింతువే
స్థిరమా ప్రేమ రసానభూతులను వే
స్థింపగా జేయవే
మరచిధ్యంసి కరారవిందములలో
భూరి ప్రభన్ గాంతువే
మురళి నీసరగుల్ ముదావహములై
ముమ్మాటికిన్ గ్రాలెడిన్.
*ప్రణవము బల్కు శ్రీకు నధ
రంబును గ్రోలియు శంఖమొక్కడన్
రణమున గెల్చు విష్ణుని క
రాజును నందియు చక్ర మొక్కడన్
ప్రణయము జిల్కు కొరి మధు
రాధర మానియు వేణువొక్కడన్
అనుపమశక్తి నాయుధ స
మాఖ్యు డేవునికార్యక రరై.
*వేలారుల్ సురమాని కోటితపముల్
పెంపార గావించినన్
ఏలీలన్ కనజాఱ రట్టి పరుసా
యిందీ వీరశ్యాము గో
పాలాఖ్యుం డగు పింఛమాలికరుణా
వాల్మీధ్యమున్ బొందు నీ
లీలాచాతురు శమనందు మురళి
లే వెందు నీసాటువల్.
*రాగమె కారణంబు ధర
రాగమువల్లనె రక్తిగల్గు నా
రాగమె ప్రాణదాయి యల
రాగములో ననురాగ మొప్పు నా
రాగవికాసమే ప్రణయ
రాగవికారము సృష్టిమూలమా
రాగిలు నీ యెడన్ మురళి
రాజితవే నవరాగ మాధుర్యుల్.
*పదునార్వల ప్రజాంగనా సమిలికిన్
భాసిల్ల మోహంబు లా
యదువంకోత్రముఁ గొల్చు భాగ్యమిత నీ
యాలాపనా

ఉ ద య శ్రీ

- 'భారతీప్రియ' శ్రీ వెలుదండ
సత్యనారాయణ, ఎం. ఏ.

* అంబర నీల పత్రమున

నా యెటుపున్ మిరియున్ హరిద్ర వ
ర్ణంబుల మేళవించి యెవ

రా! ఇటు చిత్రము కూర్చినా రహా!
అంబరకాంత నీల ముఖ

మందున కుంకుమయున్ హరిద్ర చూ
ర్ణంబుల రంగరించి ఎవ

రా! తిలకించును తీర్చినా రహా!

* ధరణీదేవి హృదయమున
వరుడగు నాకాశంబు పట్ల నుదయమై
వరలున దగు రాగమ్మా
అరయగ తరుణామ్మై ముగిసింపమ్మే!

* పలుచనకా దొడంగినవి

ప్రక్కను నున్న యిరువ తమంత నే;
తల నటు త్రిప్పిచూచితి; ని

దానముగా కి నరానిదై యెగో

లలిత కరంబు పెట్టి చ న,

లాంతరు దీపము తూర్పుకంబపుం

దలపయి, విశ్వవీధికి యే

తా పులకింప వెలుంగు కౌగిటన్.

తొలగెను చీకటి పరదా

తెలి బంగరు రంగుమేన తేజరిలం గా

అలతూరుపు రంగుల్గలి

నిలచెను బాలార్క నటుడు నింగి

నరయుచున్.

(17 వ పేజీ తరువాయి)

హృదయాంబున కదలించు గానసుధయే

యింపొందగా మూలమై

బొడలెన్ మిక్కిలి ధన్యవో మురళి నిన్

పూజింతు నెల్లప్పుడున్.

* 'చెలువై కాలెద నీజగంబునను వం

శీనామ ముప్పాగగా

కలనాదంబుల శ్రోత్రముల్ సఫలముల్

గాదింతు నెవ్వరలన్

మలయన్ ప్రాణులు మాధవాంఘ్రులనుప్రే

మన్ జేరు నీ ప్రాధికా

కలితోద్యత్రుభ నిన్ను గొల్తు మురళీ

కల్యాణ శోభావళి

ముమ్మొన వాల్చొరతో ముఖాముఖి

- శ్రీ రామడుగు వెంక టేశ్వరశర్మ.

* మనలోమాట, మరేది లేదుర శివా
మామూలె, నీతో నిటుల్

మనసంసారపు కష్ట నిఘరములన్
మాటాడగా నెందుకో

మనసాయెన్ గద సత్కళాధరులచున్
మాన్యంపు సంబంధముం

టనా యేమో? ఇపుడక్షరాకృతిగ వీ
డన్ జాలకున్నావురా!

* ఒక భాంధ్యమణితోడ వేగుటయ మా
కోయాగ మైపోయి, ఓ

పిక ఆకాశసుమంబుగా నిలువగా

ప్రేతిన్ మహాదేవ! ఏ

వికృతిన్ బొందక భార్యలిర్వుర లన

త్రేమాంబుధన్ ముంచి కం

టికి జెప్పొచు భరించుచుందువటె! పె
న్వీంతల్ విడంబింపగా.

* ఒక తేమో అచలాత్మజాత సతితి

మొప్పారుగాడే! మఱే

డకు పోనీక సగంపు దేహమున వీ

డన్ రాని బంధమ్ముగా

ఒక తేమో అలగా చలింపగల వే

గోడ్విగ్న రూపాన నె

త్తికి నెక్కున్ ఎటుమోయుచుంటివా

సదా, దేవా! వచింపంగ దే!

* మెడలో 'య' స్పనునట్టి సర్ప మొకడే

పొ చాల దన్నట్లుగా

మృడ! కై కొంటె గళానపెన్విసము నె

మ్మిన్ నిప్పుకల్ పెల్లుగ

క్కెడు నేత్రమ్ము నెటుల్ భరింతో?

నొసటన్ కెరించి నీయాంధ్రునొ

వృడరన్ చంద్రుని జింకతోడ పలుతేరా

భోగముల్ గాంచినన్.

* నెలవేమో భయదశ్మకానమటె? నీ
నేస్తాలు భూతాలటే?

వలకేలన్ డమరా? కపాలమది వి

భ్రాజిల్లునా యేమి? ఆ

వ్వలికేలన్, మొదలే దిగంబరుడవో

స్వామి! వనిన్ గాచు నె

న్నెలరూ నేమొ మహేశ్వరత్వమని య

న్పించున్ సుమీ! యీశ్వరా!

* ఇంతకు అచ్చు తిప్ప బ్రతు

కన్న, సమన్వయరీతి లేని దా

వంత, నిరుద్ధగతుల వి

భావరయే, మిగిలేది సూన్యమే

అంతమునం దటన్న విష

యమ్మును చక్కగా చాటిచెప్పగా

వంత వికారవేషము దివిన్

దలచాల్చితి నేమిరా? శివా!

* నెత్తిని మేము దాలెచ్చదము

నీవలె బాధ్యతలన్న గంగ, గిం

చిత్తును జంకకే నిలుప

జేయుదు మేమును కష్టసర్పముల్,

ఒస్తుకొనంగలార మిదె

ఉన్నత దుఃఖ విషమ్ము గొంతునం

ది త్తిటి నీకు మాకు నిక

నేమిటయా? మఱి భేద మోశివా!

* ఆనందంబున చందురున్ సతము శి

ర్వాగ్రమ్మునన్ దాల్చు వి

జానోదాతుల మయ్య! లోకక విధా

నందైన పెన్ మన్దల

మానన్ లేక గమింతు మల్ల గజ చ

ర్గం బట్టుగా కప్పకొం

చీనాడే మరి చేరువొదమ! శివా!

ఇంకన్ విభేదం బటే?

* వ న దే వ త *

శ్రీ చింతలపూడి వేంకటేశ్వర్లు, ఎం. ఏ.

అవని కందము గూర్చు హరిత వర్ణాంబరం
బరుణాంబరంబుతో చలువంబు సలుపంగ.

బండారు నీగవూల మోదుగ వూబోడి!
ఎండలే నీ మ్రోల మోకరిల్లును గాద!

ఆకాశములనంటు చివురుకొప్పలదాన
ఆమని నీయింట చిక్కువడి పోవునే!

కార్పిచ్చు మణిఖచిత కంఠహారము దాన
అగ్నిదేవుడు నీకు అందాలుకూర్చునే!

నగలాలుకు నెలయేటి వడ్డాణముల చాన
జడివాన నీవీట సన్నజాజాలు పూచు,

చిరుతీవ ముంగురుల చిన్నారి నెరజాణ
అత్తగాడ్పులు నీదు చిత్తమలరగ హత్తు,

మలిరాజుల హోయలు నెత్తావి తెమ్మెరలు
చైత్ర రథమై శత్రు చెరపట్టు నీయింట,

తేకు తెక్కెలపై తెక్కువోయెడి బాల
టాకు టీకుల నగరి తలవాల్చు నీ మ్రోల,

ఏటి జలపాతాల పాటలకు తలలూపు
నీటు భూజములందు బోటి! నీ చెలువంగు,

కొరమీసపురావు కొదమనీంగపు రీవి
కొండకొసల మ్రోవ గర్జించు నీ రేవ,

గాండ్రించు బెబ్బుల ఘాటువాసనలాని
కలవరించున పక్షిగణము చేనెడి మ్రోత,

గుయిగు మ్రోకులమధ్య గుర్రు పెట్టెడు చిరుత
కవియు మెకముల సడికి త్రుళ్ళి మెరిగెడి మ్రోత,

తునికి పండ్లను మెక్కి కైపెక్కి పైకెక్కి
తేనె పట్టుల మెక్కు ఎలుగు తెలుగుల మ్రోత,

కొమ్మపై పడుకొన్న కొండచిలువను చూచి
క్రొవ్వెక్కి కవ్వించు కొండముచ్చుల మ్రోత,

మాటుగాచిన బోయ నూటిగా గురిచూడ
చూచి చెంగున పారు మను మెకమ్ముల మ్రోత,

మృగరాజు మీదెక్కి మస్తకము ఛేదించ
మాలబడు నేనుగెలి ఘోరముల మ్రోత,

కాచుకొని మూడు నీచునక్కల నోట

అకుచివరలనుండి పడెడు చినుకుల మ్రోత
హైసాలు మైసాల వెక్కిరించెడు మ్రోత
కాకి కోయిల జూచి కొక్కరించెడు మ్రోత
గుండెలవిసెడులాగు గావు కేకలు కొన్ని
ఎడద పులికించేటి ఎలసవ్వడులుకొన్ని
విడరాని జంటలై రఘువంశ ప్రభువులై
కడలిగుండెల మీద సుధామధు పాత్రలై
మురిపించి మాయొడలు మరపించి సేసలను
కురిపించి దరిజేర బెదరించి లాలింప
బొండుమల్లెలతోడ పారిజాతముతోడ
పుసుగుజవ్వాదిలో గంధవాహునిఁ దనిపి
పనికి పుల్లదనాలు తునికి తియ్యదనాలు
పొడికి కమ్మదనాలు అలిఘులకు నోరూర
ఆకట్టు కొందువట భయ పెట్టుచుందువట
అందాల ప్రకృతుల బుసగొట్టు వికృతుల.
అనాడు నీనాడు నేనాడు చూచినా
అసాబగు ఆ సార నీ కొంగు విడిపోవు,
మోడువానిన కొమ్మ మేనవాలిన చిలుక
మందలో పచ్చనై గ్రీష్మంబు మరపించు,
చెమ్మ నేలలమీద చేరు నీతాకోక
చిలుక కన్నెల గూడి వర్షర్లు వుదయించు,
మేన మెల్లన వ్రాలు మబ్బు కాగిలియందు
పరవశించెడు నిన్ను శరదృతువు లాలించు
గండుతుమ్మెద పతుల పలుకరించెడు పూల
బాలగుండెల పూసు హేమంతమై తోచు,
రాలుటావల మధ్య నీటుగా నిలచున్న
దిసములల తరతరుల శిశిరంబు పులికించు,
కొమ్మకొమ్మను వెలయు క్రొక్కారు చివురా
చిరుబోసి నవ్వుపై నవనసంతము నిల్చు,
బుతువు లన్నిట నీవు బుతుమతివే! కాకున్ద
రతిరాజ పరివార మేల వీడదు నిన్ను ?
కొండకొమ్ములనుండి జలపాతముల కెగయు
నీటితుంపరలందు వరుణ దేవుని విల్లు
కొండ గోగులమీద గండుతుమ్మెద చేయు
ఝంకారముల మాటు కామదేవుని తూపు
స్వచ్ఛమై స్వేచ్ఛగా మేధశృంఖల ద్రోసి
సల్లాపముల జేలు చలువపందిరివీవు
అనురాగమేరవు అగ్రహం బెరుగని

ర చ యి త ల కు

ఒక సంచికకు మించి సశేషములుగా వచ్చు దీర్ఘరచనలు పంప వలదని మనవి. పేజీకి ఒకవైపుననే పంక్తులు ఎడమకలిగి యుండునట్లు అక్షరమాల అతి విస్పష్టముగా నుండునట్లు వ్రాయవలెను. వెనుకటి విడి సంచికలు పంపుడని కొందఱు వ్రాయుచున్నారు. అది అంత తేలికకాదు. నిర్ణీతములైన తేగీలలోనే పోస్టులు కన్పెషను ఉండునుగాని తరువాత ఉండ దని గమనింప నోరిక.

- సంపాదకుడు.

అక్షసు :—

సంపాదకుడు, విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి
రిజైన్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. కె. కాలేజీ,
ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజ నగర్),
రాజమండ్రి-1.

